ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЫАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

№58 (22.966) • 2015 гъэм мэлыжьыхьым (апрелым) и 1, бэрэжьей • Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ • И уасэр зы тумэнщ • adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Бахъсэн муниципальнэ щІыналъэм хыхьэ Бахъсэненкэ къуажэ жылагъуэм и щІыналъэм щыщ Іыхьэм мардэ пыухыкІахэр (карантин) щыгъэувыным и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэм и Унафэ

«Ныр Хь. Хь.» мэкъумэшыщІэ (фермер) хозяйствэм и щІыналъэм хьэщхьэрыІуэ уз зэуэлІа псэущхь кІыізэрыщагъуэтам кІыхэкІыу, «Ветеринарием и Іуэхукіэ» 1993 гъэм накъыгъэм и 14-м къащта Урысей Федерацэм и Закон №4979-1-м и 17-нэ статьям, апхуэдэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Ветеринариемкіэ и управленэм и унафэщІым 2015 гъэм гъатхэпэм и 26-м №МШ-05/190-м щІэту къигъэхьа тхыгъэм ящхь иткІэ икІи хьэщхьэрыІуэ узыр а щІыпІэм щыгъэкІуэдын мурадкІэ:

1. Бахъсэн муниципальнэ щІыналъэм хыхьэ Бахъсэненкэ къуажэ жылагъуэм щыІэ «Ныр Хь. Хь.» мэкъумэшыщІэ (фермер) хозяйствэм и щІыналъэм мардэ пыухыкІахэр (карантин) махуэ 60-кІэ щыгъэувын.

2. Карантиным и зэманым мы Унафэм и пункт 1-м хэщыщІэлъэгъуа щІыпІэм, хьэхэмрэ джэдухэмрэ яхэту, псэущхьэхэр ирашыну, апхуэдэу Іэщымрэ псэущхьэхэмрэ а щІыналъэм щащэну хуит ящІыркъ.

3. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Ветеринариемкіэ и управленэм хуэгъэувын Бахъсэн муниципальнэ щІыналъэм и администрацэм щІыгъуу хьэщхьэрыІуэ узыр гъэкІуэдыным хуэунэтІа Іуэхухэр зэхилъхьэу игъэзэщІэну.

4. Мы Унафэм къару егъуэт Іэ щыщІэздза махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэ КІУЭКІУЭ Юрий

Налшык къалэ
2015 гъэм гъатхэпэм и 27-м
№30-РГ

Сарбашевэ ФатІимэ Магомет и пхъур Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм и аудиторым и къулыкъум гъэувыным и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм и аудиторым и къулыкъум ягъэувын папщІэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм и унафэщІым къыхилъхьа кандидатурэм хэплъауэ, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Конституцэм и 100-нэ статьям (Іыхьэ 1-м и «л» пункт), «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм и Іуэхукіэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым и 6-нэ статьям и Іыхьэ 3-м ящхь иткІэ, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым **унафэ ещІ**:

1. Сарбашевэ ФатІимэ Магомет и пхъур Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм и аудиторым и къулыкъум ильэсих ПІалъэкІэ гъэувын.

2. Мы Унафэм къару егъуэт къыщащта махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и УнафэщІ ЕГОРОВЭ Татьянэ

Налшык къалэ
2015 гъэм гъатхэпэм и 26-м
№209-П-П

2014 гъэм иригъэкІуэкІа лэжьыгъэм теухуауэ ЦІыхум и хуитынигъэхэмкІэ уполномоченнэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыІэм и докладым и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

2014 гъэм иригъэкІуэкІа лэжьыгъэм теухуауэ ЦІыхум и хуитынигъэхэмкІэ уполномоченнэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыІэ Зумакулов Б. М. ищІа докладым хэплъауэ, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым **унафэ ещІ**:

2014 гъэм иригъэкІуэкІа лэжьыгъэм теухуауэ ЦІыхум и хуитынигъэхэмкІэ уполномоченнэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыІэм и докладыр къэлъытэн.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и УнафэщІ ЕГОРОВЭ Татьянэ

Налшык къалэ
2015 гъэм гъатхэпэм и 26-м
№232-П-П

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм 2014 гъэм иригъэкІуэкІа лэжьыгъэм теухуа докладым и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм 2014 гъэм иригъэкІуэкІа лэжьыгъэм теухуа докладым хэплъауэ, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым **унафэ ещІ**:

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Къэзыпщытэ-къэзыбж и палатэм 2014 гъэм иригъэкІуэкІа лэжьыгъэм теухуа докладыр къэлъытэн.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и УнафэщІ ЕГОРОВЭ Татьянэ

Налшык къалэ
2015 гъэм гъатхэпэм и 26-м
№233-П-П

● ЦІыхубэ фронт

Унэтіыныгъэ нэхъыщхьэхэр яубзыху

Урысейпсо ЦІыхубэ фронтым (ОНФ) и щІыналъэ къудамэу КъБР-м щыІэм иригъэкІуэкІа конференцым хэтащ Урысей Федерацэм и Къэрал Думэм и депутат Старшинов Михаил, КъБР-м и Іэтащхьэм и Администрацэм и унафэщІ Битокъу Владимир, ОНФ-м и гъэзэщІакІуэ комитетым Кавказ Ищхьэрэм, Ипщэ федеральнэ округхэмрэ Къырымымкіэ и департаментым и тхьамадэ Веледеев Александр, ОНФ-м и щІыналъэ штабым, къэпщытакІуэ комиссэм, лэжьакІуэ гупхэм хэтхэр, щІыналъэ исполкомым и лэжьакІуэхэр, къэралым и Іэтащхьэм дзыхь зригъэзза цІыхухэр.

ЗэІуэщІэм къырихьэлІахэм тепсэлъыхьащ нэгъабэ я лэжьыгъэм къыкІуэхэм, 2015 гъэм къапэщыт къалэныщІэхэр яубзыхащ. Гулъытэ хэха хуащІу кьытеувыІащ УФ-м и Президентым и накъыгъэ указхэмрэ Федеральнэ Зэхэхьэным Зэрызыхуигъэзамрэ япкъ иткІэ яща пщэрыльхэр пхыгъэкІыным икІи аэхэр зэрагъэзащІэм кІэлъыплъыным.

Сурэтыр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

(Кіэухыр 2-нэ нап.).

● Промышленность

ДызыщыгуфІыкІыпхъэ?

Полиэтилентерефталатэ (ПЭТФ) пкъыгъуэр къыщыщІагъэкІыну «Этана» заводыр илъэсищ дэкІмэ лажьэу ягуІыщынущ.

МОСКВА щекІуэкІа «ПЭТФ-2015» дунейпсо конференцым предприятэм и генеральнэ унафэщІым и япэ къуздзэ Юртаев Антон апхуэдэу щыжиІащ. Абы къызэрыхигъэщамкІэ, санкцэхэми емыльытауэ, компаниемкІэ зэмылІэужьыгъуэхэр къигъуэтащ, Іуэхум ехьэлІа проектыр и пэкІэ гъэкІуэтэным теухуауэ: Іуэхущ1апІэр 2018 гъэм къызэІуахыну трауухащ, ухуэныгъэ пІалъэм зэхъуэкІыныгъэ халъхьэну загъэхьэзыркъым.

Юртаевыр зэрытепсэлъыхьамкІэ, 2014 гъэм «Этана»-м Китаймэ зэгурыІуэныгъэ ирищІыпІащ, Терефталиевэ кислота къыщІэгъэкІыныжмкІэ Къэбэрдей-Балъкъэрым иджыри зы химическэ предприятэ зэрыщ1ауэхуэнумкІэ. ПЭТФ-р къыщыщІагъэкІкІэ къагъэсэбэпыну а пкъыгъуэм хуэдэу заводым зы илъэсым игъэхьэзырынущ тонн мин 500.

Іуэхущ1апІэр 2018 гъэм гъэлэжьэныжмкІэ Іуэхур УФ-м и Правительствэм къыдИыгъащ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Дэрэжэгъуэр щыкуэду

● Махуэшхуэхэр

Гъатхэпэм и 28-м, Балъкъэр лъэпкъым и къэщІэрэщІэжыныгъэм и махуэм, Іуащхьэмахуэ районым къыщыізІуахащ Физическэ щэнхабзэмрэ узыншагъэр егъэфІэкІуэныжмкІэ комплексрэ фельдшер-акушер пунктитІрэ.

- УХУЭНЫГЪЭ екІур Гъндэлэн къуажэм мы махуэ лъапІэм ІыгъэрыщІэзІутхым гур хегъахьуэ, къуажэ сабийхэм я узынщагъэр ефІэкІуэныжмкІэ ар сэбэп ирехьу, - жиІащ Іуащхьэмахуэ район администрацэм и Іэтащхьэ Уянаев Кязым.

ИрагъэкІуэкІа лэжьыгъэшхуэм папщІэ абы фІыщІэ яхуищІащ Спортымкіэ, Ухуэныгъэмрэ псэупІэ-коммуналнэ хозяйствэмкІэ министерствэхэм, сэбэп хъуа нэгъуащІ Іуэхущ1апІэхэм.

- Си гум къыбгъэдэкІыу балъкъэр лъэпкъым сыхуохъуахъуэ я щІэблэр узыншэу, Іэчлъэчу кьидэкІуэтеину, нобэ къызэІутх спорт комплексым олимп чемпионхэр щагъэсэну, - жиІащ КъБР-м спортымкІэ и министр Хьущт Аслъэнбэч, лентІ плъыжьыр щызэпиупщІым.

- Догугъэ мыбы къэралым, дуней псом цІэрыІуэ щыхъуну спортсменхэр щагъэсэну, - къыпищащ псалъэмакъым КъБР-м ухуэныгъэмрэ ЖКХ-мкІэ и министрым и къуздзэ Этезов Руслан.

Физическэ щэнхабзэмрэ узынщагъэр егъэфІэкІуэныжмкІэ Гъндэлэн дащІыхьа ухуэныгъэм ангар щытыкІэ иІэщ. Абы хэтщ метр зэбгъуэнатІэ 700-м щІигъу зи инагъ пэш, зыщ1ахуапэ, зыщагъэпскІ, котельнэ, администрацэм, тренерхэм, дохутырхэм папщІэ пэшхэр. Залым волейбол, баскетбол ущыджэгу, ущыбанэ хъунущ. Къуажэ администрацэм и унафэщІ Текуев Къамболэт зэрыжиІамкІэ, мыбы дзс цІыху 6338-м ящыщу 2380-р сабийщ. БоксымкІэ, бэнэкІэ хуитымкІэ тренерхэр хьэзырщ, спортхуэІухуэщІэхэр зэрагъэпэщынымкІэ хьэрычэтыщІэхэр къадэІэпыкъунущ.

ФОК-р къызэрызэІуахам и щІыхькІэ къуажэ школакІуэхэм ягъэхьэзыра концерт дахэ екІуэкІащ.

А махуэм фельдшер-акушер Іуэхущ1апІэхэр къыщызэІуахащ Бахъсэн Ипщэрэ Терсколрэ.

Тырныауз щекІуэкІащ республикэм и уэрэджыІакІуэ, къэфакІуэ пажэхэр зыхэта махуэшхуэ концерт. Абы хэтащ КъШР-м и Малокарачаевскэ, КъБР-м и Прохладнэ районхэм, Прохладнэ къалэм, Нарткъалэ кьикІахэр. Іуэхум кърихьэлІащ Москва областым и Рузскэ районым щыщхэри.

Іуащхьэмахуэ районым и администрацэм и унафэщІ Уянаев Кязым тырныауэдэсхэм къахуеджащ КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Юрий балъкъэр лъэпкъым я махуэшхуэм теухуауэ зэрызахуигъазэ хъуэхъум.

А махуэм Тырныауз щекІуэкІащ лъахэхутэ музейм къызэригъэпэща гъэлъэгъуэныгъэ, атлетикэ хьэлъэмкІэ спартакиадэ, Къэбэрдей-Балъкъэр, Калмыкъ, Ингуш республикэхэм, Ставрополь крайм и спортсменхэр зыхэта футболымкІэ зэхьэзэхуэ. Пщыхьэщхьэм уафэм хьэрэкІытІэхэр драгъэлъэтеящ.

ХУЖЬ Наталье.

● Промышленность

Дызыщыгуфіыкіыпхъэ?

Полиэтилентерефталатэ (ПЭТФ) пкъыгъуэр къыщыщІагъэкІыну «Этана» заводыр илъэсищ дэкІмэ лажьэу яутІыпщынущ.

МОСКВА щекІуэкІа «ПЭТФ-2015» дунейпсо конференцым предприятэм и генеральнэ унафэщІым и япэ къуздзэ Юртаев Антон апхуэдэу щыжиІащ. Абы къызэрыхигъэщамкІэ, санкцэхэми емыльытауэ, компаниемкІэ зэмылІэужьыгъуэхэр къигъуэтащ, Іуэхум ехьэлІа проектыр и пэкІэ гъэкІуэтэным теухуауэ: Іуэхущ1апІэр 2018 гъэм къызэІуахыну трауухащ, ухуэныгъэ пІалъэм зэхъуэкІыныгъэ халъхьэну загъэхьэзыркъым.

Юртаевыр зэрытепсэлъыхьамкІэ, 2014 гъэм «Этана»-м Китаймэ зэгурыІуэныгъэ ирищІыпІащ, Терефталиевэ кислота къыщІэгъэкІыныжмкІэ Къэбэрдей-Балъкъэрым иджыри зы химическэ предприятэ зэрыщ1ауэхуэнумкІэ. ПЭТФ-р къыщыщІагъэкІкІэ къагъэсэбэпыну а пкъыгъуэм хуэдэу заводым зы илъэсым игъэхьэзырынущ тонн мин 500.

Іуэхущ1апІэр 2018 гъэм гъэлэжьэныжмкІэ Іуэхур УФ-м и Правительствэм къыдИыгъащ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Ди къуэш республикэхэм

Текіуэныгъэ Иным и жыгей аллее

АДЫГЕЙ. ***Накъыгъэм ягъэлъэпІэну ТекІуэныгъэ Иным и илъэс 70 юбилейм. Урыс-Кавказ зауэр зэрикъэрэ нэгъабэ илъэси 150-рэ зэрырикъуам теухуауэ щэбэт махуэм Мейкъуапэрэ Гавердовск жылагъуэмрэ я зэхуакум жыгеишІэ 220-рэ щыхасащ.***

ЖЫГЕЙ аллее къызэгъэпэщыным и жэрдэмщІакІуэ «Адыгэ Хасэ - Шэрджэс парламент» жылагъуэ зэщІэхъеенныгъэм къахихьащ жылагъуэ лэжьакІуэхэр, щІалэгъуалэр, Гавердовскрэ Мейкъуапэрэ щыпсэуэхэр. Жыгхэр хэсэным теухуа щэбэт щІыхьэхэр дэрэжэгъуэкІэ гъэнщІауэ екІуэкІащ.

Абазэ лъэпкъым и щэнхабзэр яхъумэнщ

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. ***Республикэм и щыхьэрым дэт Печатым и унэм утыку къыщрахьащ «Алашара» абазэ-абхъаз этносым зегъэужьынымкІэ дунейпсо зэгухьэныгъэм и президент Екзек Муссэ я щІэгъэкъуэну дунейм къытехьа тхылъиплІ. А къыдэкІыгъуэхэр абазэ лъэпкъым и щэнхабзэр хъумэнымкІэ дэІэпыкъуэгъу хъуну къалъытэ.***

ПРЕСС-конференцыр зытрауха тхылъхэм ящыщщ Табулов Исмахьил и «Аззмэт» романыр, Урысейм, Абхъаз Республикэм щэнхабзэмкІэ щІыхь зиІэ я лэжьакІуэ Гъэныч Галинэ и «Музыкой душа моя согрета» тхылъыр, «Абазэ тауры-хъэр». ЕплІанэр нэмыцэбзэкІэ Германием къыщыдэкІа «Абазэ прозэ» тхылъыр. Абы щызэхуэхьэсащ рассказхэр, новеллэхэр, Іэрыіуатэр.

ЗэІуэщІэм дэтхэнэ зы тхылъми зэпкърыхауэ щытепсэлъыхьащ. Авторхэм я Іэдакъэщ1экІэхэр дунейм къытехьэныжмкІэ мыпхуэкІэ закъэщІэзыгъэкъэуахэм фІыщІэ хуащІащ. Къызэхуэсахэм тхылъхэр хуагуэшащ.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

Сыхьэт бжыгъэкІэ уэздыгъэ яІакъым

Тыркум и щІыналъэм и нэхъыбапІэм дыгъуасэ уэздыгъэ яІакъым. Къэрал къулыкъущІапІэхэм къызэратамкІэ, иужьрей илъэс 15-м апхуэдэ я деж къыщыхъуакъым.

Къэралым и щыхэр Анкараи Истамбыл къалэми электрокъарур хуэзТІыпщыныр сыхьэтитІым нэблагъэкІэ зэтрауХуэжьфакъым ар зи къалэн Іуэхущ1апІэхэм.

«Къэхъуам и щхьэусыгъуэр зэхьидогъэкІ. Уэздыгъэ къэрал псом щымыІэныр къызыхэкІауэ шэч зыхуэтщІхэм яхэдгъэкІыркъым ар теракту щытынкІэ зэрыхъунури», - жиІащ Тыркум и премьер-министр Давутолгу Ахьмэт.

Нэхъ иужьыІуэкІэ къызэратамкІэ, уэздыгъэ щІыІуачам и щхьэусыгъуэр TELAS компаниием и лэжьыгъэр тэмэму зэрызэтемыухуам и зэранщ. Іэщ1агъэлІхэр зыкъомрэ елІэІами, къэралым и къалэхэм, къужажхэм чэзуурэ уэздыгъэ яГуэтыжащ.

Іэщ1агъэм хуоджэ

Инджылыз къэралыгъуэм и пащтыхьым и къуэУильям Кхъухьлъатэзехуэ Іэщ1агъэм хуоджэ.

Мазэ зыбжанэ нэхъ дэмыкІыу ар а Іэщ1агъэм хуиту ирилажьэфынущ икІи Инджылызым и КъуэкІыпІэ щІыналъэм и къулыкъур щрихьэкІынущ. ИджыкІэ Уильям дэІэпыкъуэгъу псынщІэ Іэнатіэм къыщ1агъэсэбэп вертолетым и къъухьлъатэзехуэщ. А Іэщ1агъэм ирилажьэну зэрыхуитымкІэ лицензэр пащтыхьыкъуэм мы гъэм и мазаем къратыжауэ щытащ.

Санкцэхэм пащэ

Корее Ищхъэрэм хуагъэуваУ щыта санкцэхэм иджыри илъэситІкІэ пащэну зэрамурадыр жаІащ Япониеи и къэрал унафэщІхэм.

Японием и цыху 864-рэ блэкІа лІэщІыгъуэм и кІэухым КНДР-м щІыщІыкІуэдам и щхьэусыгъуэр зэхэгъэкІыным пыщІа Іуэхур иджыри къэс и пІэм зэримыкІарщ, абы хуэунэтІауэ къызэрагъэгуГьахэр зэрамыгъэзащІэрщ апхуэдэ пІэлъакъуэм лъабжьэ хуэхъуэр.

Нэхъ пасэу иращІыпІа апхуэдэ санкцэхэм я пІалъэр мэлыжьыхьым и 13-м икІыт. Адрей паубыдынухэм ящыщу Японием и кхъухь тедзапІэхэм техьэ хъунукъым КНДР-м и къэхъуэр, апхуэдэуи уэгумкІи пыщІэныгъэ зэхуаІэнукъым.

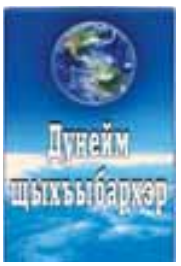

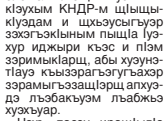

♦Къуалэбзухэм я дунейпсо махуэщ
♦Ауанымрэ дыхьэшхэнымрэ я махуэщ

♦1920 гъэм къызэрагъэпэщащ Литвам и хьыбарегъащІэ Іуэхущ1апІэр - иджы ЭЛЬТА агентствэр.

♦1995 гъэм лэжьэн щІидзащ «Урысей жылагъуэ телевидение» каналым. Иджы абы зэреджэр «Ипэ каналщ».

♦УэрэджыІакІуэ, Адыгэ Республикэм и цІыхубэ артисткъ, УФ-м щІыхь зиІэ и артисткъ **Щауэжь Розэ** къущ1алъхуа махуэщ.

♦КъШР-м и цІыхубэ дохутыр, жылагъуэ лэжьакІуэ **Тэмазэ Анатолэ** и ныбжьыр илъэс 72-рэ ирокъу.

♦ЩоджжэнцІыкІу Алий и цІэр зезыхъэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым и актрисэ, Адыгэ Республикэмрэ КъБР-мрэ щІыхь зиІэ я артисткъ **КІуэкІуэ Елизаветэ** къыщ1алъхуа махуэщ.

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэриІыгъ, Налшык пшэр техьэ-текІыу щыщІытынущ. Хуабэр махуэм градуси 3 - 4, жэщым градуси 2 - 3 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар
ЖЬЭКІЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Псым хэлъ мывитІрэ пэт зонтІэІу.

● АПК

КІэртІофым трагъащІэ

Къэбэрдей-Балъкъэрым мэкъумэш хозяйствэмкІэ и щІэныгъэ-къэхутакІуэ институтым иужьрей илъэсхэм ехьулІэныгъэкІэ кьеГъэсэбэп кІэртІофыр щыхьэхуэхэм щыхьэумэнымкІэ иджырей дунейпсо мардэхэр. Абы и фІыгъэкІэ мы Іэнатіэм къегъэщІылІауэ Дзэлыкъуэ районым хьыхь Белоканенскэ жылагъуэм щыІэ агрофирмэм къыщ1агъэкІ кІэртІофым лъэпкъыфІыр ягъэбэгъуэну яхуэзфІэкІащ.

ДИ ЩІЫПІЭМ сыт и лъэныкъэкІи езэгъ кІэртІофым лъэпкъыфІу лІэужьыгъуи 5 ди селекционерхэм къагъэкІащ. Абыхэм зы гектарым зэуэну центнер 300 - 360-рэ къаритынущ.

Мы зэманым институтым и хозяйствэхэм «супер-элита», «элита» лІэужьыгъуэхэм хуэдэу тонн 650-рэ, жылапхъэ кІэртІофыщхьэ цІыкІуу мин 80 иІэщ. Ахэр мэкъумэш технологие и лъэныкъэкІэ зыхуей хуэзэу хасэу, гъэ псом егугъумэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым мы илъэсым кІэртІофр жылапхъэфІу тонн мини 2 щІым къытрихынущ. КъыкІэлъыкІуу илъэсхэм абы къикІыну кІэртІофр шхыпхъэр тонн мин 14-м нахусынущ.

ЖылапхъэфІыр хъарзынэу щыхасэфынущ Дзэлыкъуэ, Бахъсэн, Шэрэдж щІыналъэхэм.

ЖАНХЪУЭТ Зузэ.

Газетхэмрэ журналхэмрэ къезыгъэхьхэм гу зылъатапхъэ

«Урысейм и пощт» федеральнэ къэрал Іуэхущ1апІэ зэгуэтым и къудамэм - КъБР-м Федеральнэ пощт зэпыщІэныгъэмкІэ и управленэм и Іуэхущ1апІэ посми 2015 гъэм мэлыжьыхьым и 1-м щегъэжьауэ къыщызэІуах дызыхуэкІуэ илъэс ныкъуэм цІыхухэм къаІэрыхьэну газетхэмрэ журналхэмрэ Іэ трегъэдзэныжмкІэ лэжьыгъэхэр.

Пощтым и Іуэхущ1апІэхэм я лэжьакІуэхэм фэ Іэ зытевдза газетхэмрэ журналхэмрэ и пІалъэм кьриубыдэу унэм ныфхуахьынущ е пощт Іуэхущ1апІэм къыщыватыжынущ.

Газетхэмрэ журналхэмрэ къегъэхьыным пыщІа Іуэху посми щыгъуазэ зыщыхуэфщІ хъунущ пощтым и дэтхэнэ Іуэхущ1апІэми.

КъБР-м Федеральнэ пощт зэпыщІэныгъэмкІэ и управленэ.

УнэтІыныгъэ нэхъыщхьэхэр яубзыху

(КІэуху.
ПэщІэдзэр 1-нэ нап.).

- Урысей Федерацэм и Президентым и накъыгъэ указхэр щыІналъхэм зэрыщІэзыІэр къэзыгъэпьагъэуцу властым и органхэм щІыхухэм я псэукІэр егъэфІэкІуэным хуэунэтІауэ ялэжьхэм кърикІуахэр. Къэралым и Іэтащхьэм и унафэхэр гъэзэщІэныр кІы хьІлыхь зэращІым куэдрэ урохьэлІэ. Ди къалэн нэхъыщхьэр апхуэдэхэр къыщІэгъэщыныр икІи щытыкІэр ягъэзэкІужьыныжьмкІэ унафэхэр яхуэгъэпльэгъуэныр, - жиІащ ОНФ-м и щІыналъэ штабу КъБР-м щыІэм и унафэщІхэм ящыщ **Хутуевэ Любовь**.

Зытепсэлъыхьахэм ящыщу нэхъыщхьэу къытеувыІащ республикэ властхэм ядэпэжьныжьмкІэ ОНФ-м и экспертхэм зэхагъэува жылагъуэ пщэрылъхэр пхыгъэкІыным.

КЪР-м и Профсоюз организацэхэм я зэгухьэныгъэм и Іэтащхьэ, «Социальная справедливость» гупым и унафэщІ **Амщокъуэ ФатІимэт** я унэтІыныгъэ нэхъыщхьэхэм къытеувыІащ. Къыхигъэщащ я гупым демографием, узыншагъэр хъумэным, унагъуэ зэІузэпэщыгъэмрэ гъащІэ тэмэмымрэ теухуа я лэжьыгъэм адэкІи къызэрыпащэнур. «Ди дежкІэ мы хьэнэшхуэ иІэщ ТекІуэныгъэ Иныр илъэс 70 щрикъу махуэшхуэм, апхуэдэуи зыхудогъэхьэзыр «Таврида-2015» дунейпсо щІалэгъуалэ слетым», - жиІащ Амщокъуэм.

- Экономикэ санкцэхэр къэлпытауэ, республикэм и экономикэр гъэбыдэным, лэжьыгъэ ІэнатІэхэр къызэгъэпэщыным гулъытэ хэха хуэщІыпхъщ. А унэтІыныгъэм дэ жьыджэру дыхэтщ икІи хьэрычэтыщІэ цыкІумрэ курытымрэ дэІыгъыным теухуауэ къыхальхьахэм дыщыхэплъа гупым и зэІуцІэхэр едгъэкІуэкІащ, - жиІащ псалъэмакъым къыпізыща «Честная и эффективная экономика» щІыналъэ гупым и унафэщІ КъыльшыкъуэАльберт. Къыхэхуэсахэр абы щыгъуазэ ищІащ ОНФ-м и «Зэ честные закупки» проектым. Ар зытегъэщІар коррупцэм, къэрал закупкэхэм хухаха бюджет мылькур тэмэму къызэрамыгъэсэбэпым пэщІэтыныр. А проектыр республикэм щылэжьэным дэтхэнэри къыхьхьану къыхуриджащ.

«Качество повседневной жизни» щІыналъэ гупым и унафэщІ **Щхьэныкъуэ Мурат** илъэсыр зыхэзрихьэрэ зэфІахахэм, зыхунэмысахэм къытеувыІащ: «ОНФ-м и активистхэм псэупІэ кхъахэхэм щІыхэхэр щІэгъэІэпэхьуклыным теухуа мониторинг едгъэкІуэкІати, ныкъусаныгъэхэр къыщІэдгъэщащ. ЗэщІэхъеенныгъэм хэтхэм абы республикэм и унафэщІхэм гу лърагъэтащ икІи а гугъуехьхэр зэфІахьыу щІадзащ». - къыхиГъэщащ абы.

ОНФ-м и активистхэм гулъытэ хэха хуащІ ТекІуэныгъэ Иныр илъэс 70 щрикъум зыхуэгъэхьэзырыным. «Абыхэм я фІыгъэкІэ гъэзгу игъуэтащ «ЛІыхъужьым и цІэр и унафэщІхэм гу лърагъэтащ икІи а гугъуехьхэр зэфІахьыу щІадзащ». - къыхиГъэщащ абы.

ОНФ-м и активистхэм гулъытэ хэха хуащІ ТекІуэныгъэ Иныр илъэс 70 щрикъум зыхуэгъэхьэзырыным. «Абыхэм я фІыгъэкІэ гъэзгу игъуэтащ «ЛІыхъужьым и цІэр и унафэщІхэм гу лърагъэтащ ИкІи ЗэкІэмкІ ОНФ-м КЪР-м щыІэ щІыналъэ штабым хэт **Гулиев Хьэнэфий**.

- ЩІэблэщІэр хэкупсэу гъэсэныгъэм щІэпІыкІыным елэжьын хуейщ ІуэкІу нэхъ щыкІухэмкІэ. Псалъэм папщІэ, хуабжьу щхьэпэ хьунт ди зауэлІ хэкІуэдахэм я кхъащхьэхэр зыхуей хуагъэзамэ, - жиІащ УФ-м и Президентым и дзыхь зригъэза **Котляров Виктор**.

ЩІыналъэ штабым къыпэщыт нэхъ къаланышхуэхэм ящыщщ жылагъуэмрэ властымрэ я зэпыщІэныгъэхэр, лъэпкъхэм я зэхущытыкІэхэр гъэбыдэныр. Ар къыхигъэщхьэхукІащ щІыналъэ пажьакІуэ гупым и унафэщІ **Щоджэн Хьэчим**.

Къыдэхуэсахэм захуигъаззэри, УФ-м и Къэрал Думэм и депутат Старшинов Михаил жиІащ: «Къэбэрдей-Балькъэрым мы зэманым щытыкІэщІэ щызэфІоуІвэ: республикэм ІэтащхьэщІэ иІащ, щІыналъэм ІыкІуэ зыкъыІэтыжу хуежьащ. ЦІыхубэ фронтым щыщхэм къаланэ куэдыкІей къапэщытщ дызэрыт лъэхъэнэр къэралым зэрыщымытынщхэ къэплъытэмэ. Арщхьэкіэ сэ сызэрелъыкІэ, я зэфІэкІыр зыхудизыр къагъэлъэгъуэн папщІэ абы дэтхэнэми Іэмал ирет. Ди лэжьыгъэр зыхуэунэтІар щІыпІэхэм щІэ Властхэмгугъуехьхэр зэфІэхьныжьмкІэ ядэІэпыкъунырщ. Дэ псори тхузэфІэкІынущ!»

- ОНФ-м и щІыналъэ къудамэм гулъытэ хуеиІ щІыхухэр гъащІэм зыщІыуэ гугъуехьхэм, ахэр фІыкІэ зэхъуэкІыным яужь дитщ икІи ехъулІэныгъэхэр зыхьдощІэ. Ауэ зыщыгъэгъупщэн хуейкъым ди ехъулІэныгъэхэр, ахэр зыхуэдунэтІхэм, ди къару зэтхьэлІэ къызэрыгуэкІ цІыхухэм щІагъэбыдэн зэрыхуейр. Властым и гъэзащІакІэ органхэм епсэлъыпІэным мыхьэнэ иІэщ, - къыкІэущащ ОНФ-м и щІыналъэ штабу КъБР-м щыІэм и унафэщІхэм ящыщ **Маслов Николай**.

ЗэІуцІэм и кІэухым зэщІэхъеенныгъэм и къудамэм и унафэщІ лэжьакІуэщІэхэр хахащ.

УАРДЭ Женя.
Сурэтыр
Къарей Элинэ *трихащ.*

● Пшыхьхэр

Щэнхабзэм, театрым я лэжьакІуэхэр ягъэлъапІэ

ЩоджэнцІыкІу Алий и цІэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым пшыхь гуапэ щекІуэкІащ, щэнхабзэм, театрым я лэжьакІуэхэм я махуэр гъэлъапІэным, литературэм и илъэсыр къызэІухыным теухуауэ. Ар къызэригъэпэщащ КЪР-м ЩэнхабзэмкІэ и министерствэм. Зэхыхьар ирагъэкІуэкІащ Сердюков Станиславрэ КІэхумахуэ ФатІимэрэ.

КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министр **Къумахуэ Мухьэдин** пшыхьыр къыщызэІуихым къеджащ республикэм и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Юрий щэнхабзэм, театрым я лэжьакІуэхэм зэрызахуигъазэ хъуэхъум. Абы итщ: «ЩэнхабзэмдиІэ щІэнэшхуэ щиІэщ, а унэтІынигъэм хэлъхьэныгъэ хуэзыщІхэм, абы зезыгъэужьхэм фІыщІэ, щытхъу псалъэ куэд фхуэфащэщ».

Къумахуэ Мухьэдин щэнхабзэм, гъуаздж эм илъэс зыбжанэ хъуауэ хуэлажьэ, а ІэнатІэхэм екъулІэныгъэфІхэр щызыІэрызыгъэхьаХэм щІыхьщІэхэр зэрызуагъэфэщам теухуа унафэм кьеджащ. Апхуэдэ гулъытэ зыхуащІахэм ящыщщ «КъБР-м и цІыхубэ сурэтыщІ» цІэ лъапІэр зыфІаща ди лъэпкъэгъу Пащт-Хъан Алим. Апхуэдэу республикэм и щэнхабзэ Іуэхущ Іапіэхэм, музыкэ, театр гъуаздж эм, библиотекэхэм, музейхэм я лэжьакІуэхэм, артистхэм, музыкантхэм КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ, Щэнхабзэмкіэ министерствэм я щІыхь тхьилъхэр, ахъшэ саугъэтхэр зыхуагъэфащахэм ираты жащ.

КъБР-м и Парламентым и Унафэщым и къуэдзэ **Жанатаев Сэлим** республикэм и Парламентым и щІыхь тхылъхэр зылъагъэсахэм гуапэу екъуэхъуащ икІи къыхигъэщащ я лэжьыгъэм и пщІэр къалъытэн зэрыхуейр.

Республикэм и щэнхабзэмрэ гъуаздж эмрэ зэлъхьэныгъэ хуэзыщІа ветеранхэми я цІэ къраІуащ. Къэбгъэлъагъуэмэ, Дзэлыкъуэ районым щыщ Дзэмыхь Борис анэм теухуа уэрэдыр адыгэбзэкІэ, балькъэрыбзэкІэ, урысыбзэкІэ жиІащ, къыхуащІа гулъытэм папщІэ ФІыщІэ яхуищІу. КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министрым и къуэдзэ къулыкъум илъэс 30-кІэ пэрыта Энеевэ Лизэ жиІащ къыхуагъэфэща дамыгъэ псом нэхърэ зэращымыгъупщэр зэрынэхъ лъапІэр.

ҐуфІэгъуэ щытыкІэм иту Литературэм и илъэсыр къызэІуаха нэужь, «Вишневый сад» тепльэгъуэр зэрыгъэлъэгъуащ. Лермонтов Михаил, ЩоджэнцІыкІу Алий, Къэшэж Иннэ, Отаров Керим сымэ я усэхэм кІуэджащ республикэм и артист пажэхэу ТхьэщыгъуэйЖаннэ, Хъэхъупащ ІэФатІимэ, ЖьакІэмыхьу КІунэ, КІэхумахуэ ФатІимэ, Жулабов ТІэхьир, Васильченкэ Денис. Музыкэ театрым и уэрэджыІакІуэ, артист цІэрыІуэхэу Мамбэт Мадинэ, Ташло Алий, Бозий Зураб, Шэрджэс Іэсият, нэгъуэщІхэми романсхэр, ариехэр ягъэзэщІащ. Апхуэдэу пшыхьыр ягъэдэхащ УФ-м щІыхь зиІэ и артист Темыркъан Петр зи художественнэ унафэщІ «Камерата» ансамблым.

КЪБР-м и Профсоюз организацэхэм я зэгухьэныгъэм и унафэщІ Амщокъуэ ФатІимэт зи махуэшхуэр зыгъэлъапІэхэм екъуэхъуащ.

Пшыхьым хэтащ КъБР-м и районхэм щыІэ щэнхабзэ Іуэхущ Іапіэхэр, литературэм и лэжьакІуэхэр.

ТЕКІУЖЬ Заретэ.
Суфэтхэр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

● ТекІуэныгъэ Иныр илъэс 70 щрикъум ирихьэлІэу

ЛІыгъэшхуэ зезыхьа зауэлІ

Мурманск областым и къухьэпІэ гъунапкъэм хуоэз Рыбачий хытІыгъ ныкъуэр. Хэку зауэшхуэм и лъэхъэнэм а мывалъэ щІыпІэм Зыхьумэжьныгъэмкіэ Іщхьэрэ районыр къыщызэрагъэпэщауэ щытащ. А щІыпІэращ Псыгуэнсу щыщ зауэлІ Мыз ТІуатІэ япэу и лІыгъэр щигъэлъэгъуари.

КАРЕЛЬСКЭ фронтым и 14-нэ гвардейскэ армэм и 10-нэ гвардейскэ дивизэм и 28-нэ фочГъуэ полкыр псэемыблэжу мыбдеж щыпэуведащ. 1944-нэ, 14-нэ фочГъуэ дивизэхэр КъуэкІыпІэ Лиц псым къыщыщІадзэри, бийм егъэрыкІуэу хуежьащ. Абы ирихьэлІэу 12-нэ тенджыз фочГъуэ бригадэри Пикшуев ЛъагапІэм пэмыжьжьэу щитІыскІащ. Абы и кьалэнт нэмыщэ тылым щІыбагъымкІэ къыщеуэну, коммуникацэ линэхэр зэпиупщІу 10-нэ гвардейскэ фочГъуэ дивизэм гъусэ зыхуищІыжыну. Нэмыщхэми яфІэкІуэдынкІэ хъунур ящІэрти, зэрымыкІуэтыжьыным хэтхэт. «316» лъагапІэм и щыгъуми лъэныкъуитІри лапІэ щызэдихьащ. Зэхэуэр апхуэдизкІэ гуащІэти, псэууэ куэд къыхэкІынкъым, жыпІэнт. Уеблэмэ, зы махуэм хуэзэу а Іуащхьэр зыбжанэрэ ди зауэлІхэмрэ бийхэмрэ щызэІэпах щыІэт. Апхуэдэ зауэ гуащІэхэм ящыщ зым щыхэкІуэда командирым и пІэм иувари, зауэлІхэр иришэжьащ. Мыз ТІуатІэ. А зэхэуэм ар уІэгъэ хьэлъэ щыхъуауи щытащ икІи госпиталым щІэлъу къыжраІащ ЛІыхъужьыгъэм и орденыр къызэрыратар.

УІэгъэщым къыщІэкІыжа нэужь, Мызыр Беломорск дэт тІасхъэщІэхэр щагъэхьэзыр курс кІэщІхэм ягъэкІуащ. Ар къызэриухыу ТІуатІэ хагъэхьащ Петсамо фин къалэм ягъакІуэ гупым. ПІасхъэщІэхэхэм пщэрыльэ къыщІэІуа Іуэхур ягъэзэщІащ, «бзагуи» къахьащ. Абыхэм ящыщІагъэща щэхум и фІыгъэкІэ Петсамо-Киркенесскэ операцэр къызыхуэтыншэу кърахьэлІауэ щытащ. Мыз ТІуатІэ хиубыдащ бгылъэ щІыпІэхэм щызэузыным хуагъэхьэзыра 20 нэмыщэ армэм пэувахэми. 1944 гъэм и фокІадэ мазэм ар зыхиубыда зауэр псом хуэмыдэу игу кьинэжауэ щытащ абы: Кариквайвиш бгым щебгъэрыкІуар, Валаейоки псым зэрызэпрыкІар, Луостари, Печенгу жылагъуэхэр къызэращтэжар. Гугъуехьышхуэ 1944 гъэм фокІадэм и 13-м Титовскэ псым и дежщІзэхэуэу, нэмыщІдзэр ди штабым гъунэгъуу щекІуэлІари.

Петсамо-Киркенесскэ зауэ гуащІэм советыдзэр КъуэкІыпІэмкІэ километри 150-кІэ кІуэтащ икІи хуит кьищІыжащ Петсамомрэ Норвегием и ищхъэрэ щІыпІэхэмрэ. Абдежьрщ а щІыналъэр зэрыпхъуэкІуэхэм къыІэщІакьыжьым щыщІидзар.

Мыз ТІуатІэ хуэдэ зауэлІ хахуэхэм я фІыгъэкІэ, ар зыхэта 10-нэ гвардейскэ фочГъуэ дивизэм къыфІащауэ щытащ тІэунейрэ Краснознаменэ, Невский Александр, Вагъуэ Плъыжь орденхэр зезыхьэ Печенгскэ дивизэ.

ЕбГъэрыкІуэныгъэхэр здекІуэкІыж, лейтенант нэхъыщІэ Мыз ТІуатІэ и ПІасхъэщІэх ротэр Польшэм и Торунь къэзым дыхьащ, псэзэпылъхьэпІэм зэритым хуэдэуи «бэзгу» гъэр къащІыну яхуэзфІэкІащ. А къалэр бийм къыЗэщІахьжа нэужь, ТІасхъэщІэхэхэм псомкІэ къэрал дамыгъэхэр, командирым Хэку зауэ орденым и 2-нэ степеныр къыхуагъэфэщащ.

1945 гъэм и мазаем Вислэ-Одер зэхэуэр и кІэм нэблагъат. Ирахужьэжа бийми хуэзфІэкІ къыимыгъанэу къызэуэкІыпт. А лъэхъэнэ дыдэм нэмыщэ артиллерием къахиутІыпщхьа шэм Мызыр етІуанэу уІэгъэ къыщІащ. Абы зыкъыщІэжаеу госпиталым щІэлъу, ТекІуэныгъэ Иным и хъыбарри къыІэрыхьащ.

1945 гъэм Мыз ТІуатІэ зыщащІахуа и жылэжьым къигъэзэжащ, и бгъэм къэрал дамыгъэхэр хэзу. Абы къухуагъэфэщат Хэку зауэ орденым и 1, 2-нэ степенхэр, ЛІыхъужьыгъэм и орденыр, «Германием зэрытекІуам папщІэ», «Совет Заполярьер зэрыхьумам папщІэ» медалхэр. Апхуэдизу зауэр лІыгъэшхуэ хэпльу кьезыхьащІа Мыз ТІуатІэ и цІэр нобэ Псыгуэнсу и уэрамхэм ящыщ зым зэрехьэ.

КИМ Надеждэ.

Къэбэрдей-Балькъэрым и щІыналъэми ирокІуэ

СНГ-м хьихь хэкъралыгъуэхэм я гуапкъэхэм кІуэцІрыкІ. 2015 гъэм мазаем и 2-м Белоруссием и къалэ-лІыхъужь Брест щызэхахьа «ТекІуэныгъэм и эстафетэр» махуищкІэ къэбэрдей-Балькъэрым щыІащ.

ГъАТХэПЭМ и 23-м дзэ щІыхь хуащІу ТекІуэныгъэ Иныр илъэс 70 зэрырикъум и эстафетэм и символыр - кубокымрэ штандартымрэ - Урысей Федерацэм и ФСБ-м и Гъунапкъэхъумэ Іуэхущ Іапіэм и щыІэм и лажьакІуэхэмрэ Ставрополь гъунапкъэм, Тамбовкъан гуэлым дек, щызэІэпахащ.

Республикэм и гъунапкъэхъумэкэм, Дзэпыкъуэ куей администрацэм щэнхабзэмкІэ и къудамэм и унафэщІ Къалэ Хьызыр, уэрэдымрэ къафэмкІэ «Ислъэмей» сабий ансамблыр ящІыгъуу, КъШР-м и лІыкІуэхэр шыгъуІпластэрэ махъсымэкІэ кърагъблэгъащ. Хабзэ зэрыхьуауэ, артист ныбжьыщІэхэм ягъэзэщІа хэкупсэм фІэхъус зэІуцІэм кърихьэлІахэм я гукъыдэжьр къаІэтащ.

- Эстафетэм и мурад нэхъыщхьэр Хэку зауэшхуэм и мыхьэнэр, ТекІуэныгъэр къытхуэзыхьа ди ветеранхэр зэрытщымыгъупщэж къэгъэльэгъуэныри. Дэ сыт щыІэ ди гум ильщ мамырыгъэм зи гъащІэр щІэзытахэр, нобэ къыддекІуэкІ нэхъыжьыфІхэр. Ахэр щапхъэщ, - жиІащ эстафетэм и дамыгъэр ди гъунапкъэхъумэхэм къаІэщІэзылъхьа УФ-м и ФСБ-м и Гъунапкъэхъумэ Іуэхущ Іапіэу КъШР-м щІыІэм кадрэхэмкІэ и къудамэм и унафэщІым и къуэдзэ **Белоконь Василий**.

Адэкіэ эстафетэр КЪБР-м и щІыхьэрым къэсащ. Налшык къалэ дэт «ЩІыхьым и МафІэ мыужьых» мемориалым деж щекІуэкІа пэкІуэтащ. Абы хэтащ районым и унафэщІхэм я лІыкІуэхэр, гъунапкъэхъумэхэр, школакІуэхэр. Къызэхуэсахэм я пащхьэм къыщыпсэльащ республикэм щыІэ гъунапкъэхъумэ управленэм и пресс-Іуэхущ Іапіэм и унафэщІ **Теунэ Муратрэ** Іуащхьэмахуэ куей администрацэм щалэгъуалэ политикэмкІэ и Іэщ Іагъэлі нэхъыжь **Малкаров Муратрэ**. Абыхэм щалэгъуалэр къыхураджащ я лъахэр, Хэкур фІыуэ ялъагъуну, я къэкІуэнум зи гъащІэр щІэзытахэр яцыныгъупщэну. Азау тафэм щекІуэкІащ гъунапкъэхъумэхэм я къаркІэ гухъэныгъэм и дамыгъэ плъыфащ галстукхэр гъунапкъэхъумэхэм хуэзрадзэри, пэкІум крихьэлІахэм «ЩІыхьым и МафІэ мыужьых» мемориалым удз гъэтхэкІэ трагьлъхьащ.

ПэкІу нэужьым Сабий творчествэмкІэ уардзунэм Хэку зауэшхуэм и ветеранхэмрэ школакІуэхэмрэ я зэІуцІэ щекІуэкІащ. **Непаин Игоррэ Савин Алексейрэ** я щІалэгъуэр зыхиубыдэ зауэм и илъэс лыгъэхэм я нэгу щІэкІа хэр ныбжьыщІэхэм хуаІуэтащ.

КъыкІэлъыкІуэу махуэм, гъатхэпэм и 24-м, эстафетэ гупыр Іуащхьэмахуэ куейм щыІащ. Абы и дамыгъэр - зэІэпах кубокыр - гъунапкъэхъумэхэм «Мир» станцым драхьеящ. Кавказыр яхуэмэу хэкІуэдахэм я фэеплъу Терскол дэтым и дежи нужьыкІэ пэкІу щекІуэкІащ. Абы хэтащ районым и унафэщІхэм я лІыкІуэхэр, гъунапкъэхъумэхэр, школакІуэхэр. Къызэхуэсахэм я пащхьэм къыщыпсэльащ республикэм щыІэ гъунапкъэхъумэ управленэм и пресс-Іуэхущ Іапіэм и унафэщІ **Теунэ Муратрэ** Іуащхьэмахуэ куей адміністрацэм щалэгъуалэ политикэмкІэ и Іэщ Іагъэлі нэхъыжь **Малкаров Муратрэ**. Абыхэм щалэгъуалэр къыхураджащ я лъахэр, Хэкур фІыуэ ялъагъуну, я къэкІуэнум зи гъащІэр щІэзытахэр яцыныгъупщэну. Азау тафэм щекІуэкІащ гъунапкъэхъумэхэм я къаркІэ къыщІэзэрагъэпэщыжьрэ абыхэм къапэщыт къалэнхэмрэ, лІыкІуэм нэбжьыщІэхэм апхуэдэу ягурыгъэІуащ зыхэт зэщІэхъеенныгъэм хьихь щІалэгъуалэр я Іэхуэм теухуауэ Урысейм щекІуэкІ зэхьихьэми я зэфІэкІ щагъэльэгъуэн икІи абыхэм къыщаІэт Іуэхугъуэ нэхъыщхьэхэр ди щІыналъэми къэхьын зэрыхуейр. Я зэфІэкІ, Іуэху ельтыкІэ, жыджэрагъ елъытауэ кьыхъащ зи гугъу тщІы махуэшхуэр гъльэпІэным жыджэру хэтын волонтер къыщІэзэрагъэпэщыжьрэ абыхэм къапэщыт къалэнхэмрэ, лІыкІуэм нэбжьыщІэхэм апхуэдэу зауэлІхэр зэрищэжьащ. Мыз ТІуатІэ. А зэхэуэм ар уІэгъэ хьэлъэ щыхъуауи щытащ икІи госпиталым щІэлъу къыжраІащ ЛІыхъужьыгъэм и орденыр къызэрыратар.

УІэгъэщым къыщІэкІыжа нэужь, Мызыр Беломорск дэт тІасхъэщІэхэр щагъэхьэзыр курс кІэщІхэм ягъэкІуащ. Ар къызэриухыу ТІуатІэ хагъэхьащ Петсамо фин къалэм ягъакІуэ гупым. ПІасхъэщІэхэхэм пщэрыльэ къыщІэІуа Іуэхур ягъэзэщІащ, «бзагуи» къахьащ. Абыхэм ящыщІагъэща щэхум и фІыгъэкІэ Петсамо-Киркенесскэ операцэр къызыхуэтыншэу кърахьэлІауэ щытащ. Мыз ТІуатІэ хиубыдащ бгылъэ щІыпІэхэм щызэузыным хуагъэхьэзыра 20 нэмыщэ армэм пэувахэми. 1944 гъэм и фокІадэ мазэм ар зыхиубыда зауэр псом хуэмыдэу игу кьинэжауэ щытащ абы: Кариквайвиш бгым щебгъэрыкІуар, Валаейоки псым зэрызэпрыкІар, Луостари, Печенгу жылагъуэхэр къызэращтэжар. Гугъуехьышхуэ 1944 гъэм фокІадэм и 13-м Титовскэ псым и дежщІзэхэуэу, нэмыщІдзэр ди штабым гъунэгъуу щекІуэлІари.

Петсамо-Киркенесскэ зауэ гуащІэм советыдзэр КъуэкІыпІэмкІэ километри 150-кІэ кІуэтащ икІи хуит кьищІыжащ Петсамомрэ Норвегием и ищхъэрэ щІыпІэхэмрэ. Абдежьрщ а щІыналъэр зэрыпхъуэкІуэхэм къыІэщІакьыжьым щыщІидзар.

Мыз ТІуатІэ хуэдэ зауэлІ хахуэхэм я фІыгъэкІэ, ар зыхэта 10-нэ гвардейскэ фочГъуэ дивизэм къыфІащауэ щытащ тІэунейрэ Краснознаменэ, Невский Александр, Вагъуэ Плъыжь орденхэр зезыхьэ Печенгскэ дивизэ.

ЕбГъэрыкІуэныгъэхэр здекІуэкІыж, лейтенант нэхъыщІэ Мыз ТІуатІэ и ПІасхъэщІэх ротэр Польшэм и Торунь къэзым дыхьащ, псэзэпылъхьэпІэм зэритым хуэдэуи «бэзгу» гъэр къащІыну яхуэзфІэкІащ. А къалэр бийм къыЗэщІахьжа нэужь, ТІасхъэщІэхэхэм псомкІэ къэрал дамыгъэхэр, командирым Хэку зауэ орденым и 2-нэ степеныр къыхуагъэфэщащ.

1945 гъэм и мазаем Вислэ-Одер зэхэуэр и кІэм нэблагъат. Ирахужьэжа бийми хуэзфІэкІ къыимыгъанэу къызэуэкІыпт. А лъэхъэнэ дыдэм нэмыщэ артиллерием къахиутІыпщхьа шэм Мызыр етІуанэу уІэгъэ къыщІащ. Абы зыкъыщІэжаеу госпиталым щІэлъу, ТекІуэныгъэ Иным и хъыбарри къыІэрыхьащ.

1945 гъэм Мыз ТІуатІэ зыщащІахуа и жылэжьым къигъэзэжащ, и бгъэм къэрал дамыгъэхэр хэзу. Абы къухуагъэфэщат Хэку зауэ орденым и 1, 2-нэ степенхэр, ЛІыхъужьыгъэм и орденыр, «Германием зэрытекІуам папщІэ», «Совет Заполярьер зэрыхьумам папщІэ» медалхэр. Апхуэдизу зауэр лІыгъэшхуэ хэпльу кьезыхьащІа Мыз ТІуатІэ и цІэр нобэ Псыгуэнсу и уэрамхэм ящыщ зым зэрехьэ.

КИМ Надеждэ.

Махуэшхуэм зыхуагъэхьэзыр

ТекІуэныгъэ Иныр илъэс 70 щрикъум екъэлІауэ волонтер гулъэр къызэгъэпэщыныжьмкІэ урысейпсо акцэхэм пащэ.

МЫ махуэхэм Налшык дэт МОУ СОШ №5-м щеджэхэм захуигъазащ, псалъэмакъ щхьэхуи ядригъэкІуэкІащ волонтерхэм я корпусым и щІыналъэ уэзщІакІуэ Іэзубэч Аэзмэт. Ар зэхэщІыкІыгъуэу тепсэлъыхьащ зи гугъу тщІы махуэшхуэр гъльэпІэным жыджэру хэтын волонтер къыщІэкІыжа нэужь, ар зыхэта 10-нэ гвардейскэ фочГъуэ дивизэм и ІэнатІэ щыІэ Іуащхьэ зауэ гуащІэхэм ящыщ зым щыхэкІуэда командирым и пІэм иувари, зауэлІхэр иришэжьащ. Мыз ТІуатІэ. А зэхэуэм ар уІэгъэ хьэлъэ щыхъуауи щытащ икІи госпиталым щІэлъу къыжраІащ ЛІыхъужьыгъэм и орденыр къызэрыратар.

УІэгъэщым къыщІэкІыжа нэужь, Мызыр Беломорск дэт тІасхъэщІэхэр щагъэхьэзыр курс кІэщІхэм ягъэкІуащ. Ар къызэриухыу ТІуатІэ хагъэхьащ Петсамо фин къалэм ягъакІуэ гупым. ПІасхъэщІэхэхэм пщэрыльэ къыщІэІуа Іуэхур ягъэзэщІащ, «бзагуи» къахьащ. Абыхэм ящыщІагъэща щэхум и фІыгъэкІэ Петсамо-Киркенесскэ операцэр къызыхуэтыншэу кърахьэлІауэ щытащ. Мыз ТІуатІэ хиубыдащ бгылъэ щІыпІэхэм щызэузыным хуагъэхьэзыра 20 нэмыщэ армэм пэувахэми. 1944 гъэм и фокІадэ мазэм ар зыхиубыда зауэр псом хуэмыдэу игу кьинэжауэ щытащ абы: Кариквайвиш бгым щебгъэрыкІуар, Валаейоки псым зэрызэпрыкІар, Луостари, Печенгу жылагъуэхэр къызэращтэжар. Гугъуехьышхуэ 1944 гъэм фокІадэм и 13-м Титовскэ псым и дежщІзэхэуэу, нэмыщІдзэр ди штабым гъунэгъуу щекІуэлІари.

Петсамо-Киркенесскэ зауэ гуащІэм советыдзэр КъуэкІыпІэмкІэ километри 150-кІэ кІуэтащ икІи хуит кьищІыжащ Петсамомрэ Норвегием и ищхъэрэ щІыпІэхэмрэ. Абдежьрщ а щІыналъэр зэрыпхъуэкІуэхэм къыІэщІакьыжьым щыщІидзар.

Мыз ТІуатІэ хуэдэ зауэлІ хахуэхэм я фІыгъэкІэ, ар зыхэта 10-нэ гвардейскэ фочГъуэ дивизэм къыфІащауэ щытащ тІэунейрэ Краснознаменэ, Невский Александр, Вагъуэ Плъыжь орденхэр зезыхьэ Печенгскэ дивизэ.

ЕбГъэрыкІуэныгъэхэр здекІуэкІыж, лейтенант нэхъыщІэ Мыз ТІуатІэ и ПІасхъэщІэх ротэр Польшэм и Торунь къэзым дыхьащ, псэзэпылъхьэпІэм зэритым хуэдэуи «бэзгу» гъэр къащІыну яхуэзфІэкІащ. А къалэр бийм къыЗэщІахьжа нэужь, ТІасхъэщІэхэхэм псомкІэ къэрал дамыгъэхэр, командирым Хэку зауэ орденым и 2-нэ степеныр къыхуагъэфэщащ.

1945 гъэм и мазаем Вислэ-Одер зэхэуэр и кІэм нэблагъат. Ирахужьэжа бийми хуэзфІэкІ къыимыгъанэу къызэуэкІыпт. А лъэхъэнэ дыдэм нэмыщэ артиллерием къахиутІыпщхьа шэм Мызыр етІуанэу уІэгъэ къыщІащ. Абы зыкъыщІэжаеу госпиталым щІэлъу, ТекІуэныгъэ Иным и хъыбарри къыІэрыхьащ.

1945 гъэм Мыз ТІуатІэ зыщащІахуа и жылэжьым къигъэзэжащ, и бгъэм къэрал дамыгъэхэр хэзу. Абы къухуагъэфэщат Хэку зауэ орденым и 1, 2-нэ степенхэр, ЛІыхъужьыгъэм и орденыр, «Германием зэрытекІуам папщІэ», «Совет Заполярьер зэрыхьумам папщІэ» медалхэр. Апхуэдизу зауэр лІыгъэшхуэ хэпльу кьезыхьащІа Мыз ТІуатІэ и цІэр нобэ Псыгуэнсу и уэрамхэм ящыщ зым зэрехьэ.

ЖАНХЪУЭТ Зузэ.

Нобэ Ауанымрэ гушыІэмрэ я дунейпсо махэщ

Зым жиІи фи фІэщ фымыщІ

***Іыхлыхэм, благъэхэм, ныбжьэгъухэм нобэ дэгушІэ хабзэщ. Ар ятп дыдэу къыщыунэхуар дэтхэнэ къэралрами иджы зыри щыгъуэзэжкъым. Тхыдэм къызэрыхэщыжымкІэ, мэлыжьыхьым и 1-р нэхъапэм ягъэлъапІэу щытащ гъэрэ щІыпэ щызэхэкІ махуэу. МафІэщхьэтыхьыр, нэгъуэщІу жьпІэмэ Илъэсыщ Іэр, сыт щыгъуи гушыІэрэ ауанкІэ гъэнщІат. А махуэшхуэм и хабзэхэр иджыри кІуэдыжакъым. Абы щхьэусыгъуэ хуэхъуэуэ къалъытэр щІыуэпсым и щытыкІэрщ, гъатхэ уэшхырилэр, уэтІпсытІыр, махуэ нэщхъеифэхэр ауанрэ гушыІэкІэ ягъэдахэрт...*

Араущ, яныныкъуэхэр иджыри пщыхьэщхьэм йогупсыс я Іыхьлыхэр, благъэхэр, ныбжьэгъухэр «къызэрагъэпІэнym». Адрейхэм пщыхьэщхьэм къалэн зыщащІыж къыкІэлъыкІуэну махуэр мэлыжьыхьым и 1-р зэрыларар зыщамыгъэгъупщэну, зым и жьи я фІэщ ямыщІыну, зыкърамыгъэгъупщІэну. Ауэ а псоми емыльэтауэ а махуэм и пщэдджыжьым щыщІэдзауэ жаІэ псори зи фІэщ хъуэхэр мащІэкъым...

ЗэрытщІэщи, мэлыжьыхьым и 1-м гушыІэхэми, зыдэгушыІэхэми куэду дарохьэлІэ. А махуэм къэунэхуа гушыІэхэм ящыщу дуней псом нэхъ цІэрыІуэ зыдъыуауэ 100-р къагъэлъэгъуащ. Ахъуэдэхэщ Пизан чэщанэр «къызэрыуам», вымпІу «къэзыльэтыхьхэм» ятеухуауэ телевиденэм къита репортажхэр, нэгъуэщІхэри.

Урысейм гушыІэмрэ ауанымрэ я махуэм и къыхуеджэныгъэ нэхъыщхьэр «Мэлыжьыхьым и 1-м зым жиІи уи фІэщ умыщІ!» псалъэхэращ. Араущ а махуэм Іэмал имыІэу зыгуэр гуапэу къэбгъэпцІэн хуейуэ къыщІалъытэр. Армыхъумэ, махуэр пщІэншэу кІуащ...

Ди лъэпкъ литературэм и мащІэхъуам, гушыІэ рассказхэр, миниатюрэхэр, усэхэр. Абыхэм ящыщ зыбжанэ фи пащхьэ идольхьэ.

ТІинэ-сыринэ

Ти-и-и, къэсащ, тхьэ, школым и лэжьыгъэр къэзыпщытэнухэр. И «шыкІэ мафІэ егъэуарэ», и авторучкэжьри шиияэ... Къэсари хэт жьпІэмэ, зы щІалэ абрагъэужь, тхьэ, и плІэжьыр метриті зэбгъуэнаТІэрэ и пэрэ хуэбэнан формэу. Ари уафэм етарэ, фІэдзапІэ хъарзынэ хъуну. И унэцІэ дыдэри жылэм ещхьт езым: - Двуденевскэ.

Ти-и, дызэбгъэдегъэтысхьэ, тхьэ, тІури: сэ, Шхазифовэ Баринэ - и ижьырабгъумкІэ, си ныбжьэгъу, си лэжьэгъу Хапащинов ТІинэ - и сэмэгурабгъумкІэ, тхьэ. Икіи зэуэ щІидзауэ ещІ, ещІ мыгъуэри ещІ, тхьэ - ди цІыкІуэм ятха контрольнэхэм кІуэцІ-ролпІэ. Дэри доплъ, доткІу, дошынэ, докІэзыш. Алыхьталэм игу къимыгъэкІкІэ, ахъумэ «уитІ!» жиІэмэ, «уай!» - жьгТІэу дыуКІуриину дыхьэзырщ, тхьэ.

Дыхудолтыеі. ІэшипкІэ къыжгъэкІыну Іэбэху дыкъоскІэ, «щІыр ІэгуфэкІэ къыдогъаз» мыгъуэ, и авторучкэ папцІэжьу кІуэдыжьныр Іэшибкэм хиІуху ди гущхьэм къыхиІуу къытщохъу мыгъуэри дыщысщ, тхьэ. Дызоплъыж, вэпще: «танк» уи якум дэту фІы уигу щыщІэнт!

- Сыт, тхьэІуухдхэ, фи пэ лъы ивжжауэ щхьэ фыщыс? ЖьыфІэ зыгуэр, - зы къызэкъуепхъуэтри къыхоуэ, тхьэ, «танкыр» урысибзэкІэ.

- Еуэ, еуэ, вэ адэкІэ, уэ сэ сльагъум тхьэІуухуду дунейм тетым нэхърэ щыуарэ-гъэщІауэ зы Іэшипкэжь цІыкІу нэхъ къыбощтэ, тхьэ? - пыІоздыж. Ауэрэ классым ятхаэр и кІэм негъэс, дэри иманыр тІэкІу нэхъ къытщъхьэщохьэж, цІыху формэм нэхъ дыкъохьэж. Абы хэту:

- Баринэ, - жи ТІинэ, - тхьэ, чеснэу жьпІэн, удэкІуэнт мы дяку дэсым, вдруг упэмыпІъауэ къыздэкІуэ жиІамэ?

- Уи жьэ банэ Іураулъэф, ТІинэ-сыринэ, мыбы уэрехъуэпсэн дунейм теткъым, тхьэ, мыдэ мо и пэу плъагъур турник папщІэу пщэдджыжьКІэ удэпщеІукъепщІыхьу къзбгъэсэбэпын фІэкІа... Уэри, тІасэ цІыкІу, тутын бамэм ибгъэдимыгъэхьэрэ, самопалыр къыІурицыщІыну.

Ещі иджыри Двудеревскэм проверят, и авторучкэ папцІэжь мыгъуэри мэлажьэри-мэлажьэ. Езыри, сын гъэжащи, ухуейми кІий, ухуейми еІунщІ - псэууэ пщІэркъым, тхьэ!

- Тобэ, ярэби, сыту бэлъыхь мыхъужьыну укъыттрипхьэт уэ нобэ! Узижгъэуэну-сызижгъэуэнум кЬриут уэ пхуздэлІ занудэнудэ! - сыкъыщеуд, абы хэтуи, «танкым» авторучкэжьыр егъэтІылъыжри:

«АтІэ, хъыдджбзхэ, цІыкІуэми лэжьыгъэхэр мыІейуэ ятхащ, фэри гуГъу фызэрезГъэхьар къыхсхуэвГъэгу!», - жеІэ тхьэ, Двудеревскэу пльа-гъум адыгэбзэ къабзэкІи, тетрадхэр блэгущІэм щІэлъу щІокІыж, тхьэ, дэ дызэпльыжу дыкъегъанэри.

КУМЫЩ Абдул.

Хьэлэмэт

ДИ ХЬЭБЛЭМ дэсщ зы цІыхубз, Хьэлимэт жари. ГушыІэшхуэ зэрыхэлъым щхьэкІэ хъунщ - абы и нэхъыбэр къыззреджэр Хьэлэмэтщ. Ар щІигушыІэм и деж зы гуауэ лъэпкъ и нэгум инЛъагъуэркъым и гъащІэр мытынш пэтми: и щхьэгъусэри дунейм ехьжащ пасэу. И адэ-анэм я гугъу умыщІыххэ. И дэлъху закъуэри щІипльхьэжащ. АтІэ ар гъунэгъу фызхэм къахьхьамэ, мыгушыІэу зэрахэмытынур ящІэри, абы и гъунэгъуу псори щызэхуос.

- Уа, Хьэлэмэт, дыгъуасэ бззэрым уцыслъэгъуат, хьэмэрэ?.. - жиІэщ зым.

- А мыгъуэ, а уэ пщІэ си лІыжьыр кхъэ бжьхь джабэм къыІут уи гугъэкъэ, Аслъижан, джэд къысхуэщэху, жиІэу, мы дуней фЫгъуэр къысхуигъэнаэу сыхэс и гугъэжу. Зы джэдыжь хуэзуКІынщи гъунэгъуэхэм къесхьэкІынщ, жысІэри джэд щэху сыкІуати, пыл уасэ жаІэ, на, джэджьейм.

Псори мэдыхьэшх.

- Хьэлэмэт, уа Хьэлэмэт, ари зыгуэр хъунщ, ауэ Джэрий делэ уриГъуэсу уздэкІуэр дэнэт, Іей, зы махуэ? - къеупщІынщ къэгъуэт зы фыз гуэри.

- Уэри сыкъэплъэгъуа, на, абы щыгъуэ? Алыхьым дуней трихьж ар. СыкъыззриЛъагъу си ужь къоувэ, на. «Уи лІыр мылищ иджыри?» - жиІэурэ къызоупщІ сыхуэзэху, ы... «Ы, кхъэм участковэу ягъэкІуащ», - жызоІэ сэри. Здэсхьынур дэнэ мыгъуэ мыр, жысІэу сыуКІыгъэурэ сыкъыздехьи: «Фи унэр дэндеж здэщытыр, Хьэлэмэт?» - жиІэри къызэупщІати, «Щыбым дэтщ, на», - щыжьисІэм. «Уэлэхьи, сэ щыбым дэт унэ сыхуэмей», - жери Іуклыжащ.

- Сытыт, на, абы къригъэкІар? - мэдыхьэшх фызхэр.

- КхъыІэ, Хьэлэмэт, Хьэжбарэ мыгъуэр сымаджэу щІэупщІакІуэ сымэджэщым ущыкІуам и гугъу къытхуэщІыжьт, - мэлъаІуэ нэгъуэщІ зыгуэрхэри.

- А махуэр сэ сщызыгъэгупущэн щыІэкъым, Азалыхь. Мы дыгъэр къарэкъарэ, къэракъэу хуабэт, тхьэ дыдэ. СумкІэшхуитІ сыгъэщыскІэлъыкІуат езы мыгъуэр сымаджкъым щІэлъу. Сынослри, «тІэкІу зигъэхьэбзэну нэкІуэжащ», щыжаІэм, ахьэхьэту къзэгъэззэжащ. Ауэрэ троллейбус итІысхьэпІэм сыкъэсхьжри сежьэу сыздэщыщым, чышым тесу зы щІалэжь гуэр къэсри, «дыр-р-р» жиІэри, къуэвыІащ. «КъитІысхьэ машинэм», - жери къысщІэкІиящ ар, мо и нэ утхъуахэр къысхущІигъэбэрду и жьакІэ зыщІэкІэжам къыхэплъу. Сыкъэшынауэ зызоплъыхьри, зы цІыху псэ Іуту мы дунейм теткъым. Зыри жызмыІэу сыздэщыщым, «КъитІысхьэ, жысІа, мыбы», - жиІэу етІуанэу хэкъуэзауэ къыщІэжкІэм, сыт мыгъуэр сщІэнт, сумкІитІри зэхъуэгъэуу чышым сыдэуващ. «ЗыІыгъ, машинэр изогъажьэ», - жери щІэпхъуащ. Сэри сыщІэкъуащ. «Иджы къэгъэшыпІэщ, скоростыр зызохъуэкІ, иджы кумбым хуэзакъ», - жиІэурэ зы остановкэ сыкъышэри къзувыІащ. «ИкІи иджы, дыкъэсащ», - щыжиІэм, «Е фЫгъуэ нэхур зыхуищІэн, сыту фЫыт», - жысІэри чышым сыкъебэкуащ. «МашинапщІэ къызэптын хуейщ», - щыжиІэм, сумкІэр згъэуври зы сомитху хуэсшиящ. Ар тІууэ зыпитхъри, «мыр уи здатэщ», - жиІэри къыпитхъа и ныкъуэр сэ къызитыжащ. Арати, ар зэрыІужьыжу, сетІысэхри къалэмкІэ сыкъэпльащ. Абы сыкъэсыным остановкэ зытІущ ИІэжт иджыри. ФЫгъуэ нэхур зыхуищІэн, сыту фЫыт, абы мо къалэм нэс «сызэрымышар», силІыкІынти мы хуабэзхьым. Ахэр гукІэ ззэгъэзахуэурэ сыздэщыщым, троллейбусыр къэсри учэм сыкъэкІуэжащ.

... Араущ цІыху нэжэгужэм и гъащІэр зэригъакІуэр. Хэт ищІэрэ абы и гум щыщІэ псор, ауэ егъэгуфІэ зыхуэзэ цІыхухэр.

ИУАН Владимир.

Урысей Федерацэм и цІыхубэ артистхэу, гушыІэ дахэ зыхэлъхэу ТІыхъужь Алийрэ Кучуков Магомедрэ куэд дыдэм фІыуэ ялъагъурт. *1999 гъэ*

Зым жиІи фи фІэщ фымыщІ

***Іыхлыхэм, благъэхэм, ныбжьэгъухэм нобэ дэгушІэ хабзэщ. Ар ятп дыдэу къыщыунэхуар дэтхэнэ къэралрами иджы зыри щыгъуэзэжкъым. Тхыдэм къызэрыхэщыжымкІэ, мэлыжьыхьым и 1-р нэхъапэм ягъэлъапІэу щытащ гъэрэ щІыпэ щызэхэкІ махуэу. МафІэщхьэтыхьыр, нэгъуэщІу жьпІэмэ Илъэсыщ Іэр, сыт щыгъуи гушыІэрэ ауанкІэ гъэнщІат. А махуэшхуэм и хабзэхэр иджыри кІуэдыжакъым. Абы щхьэусыгъуэ хуэхъуэуэ къалъытэр щІыуэпсым и щытыкІэрщ, гъатхэ уэшхырилэр, уэтІпсытІыр, махуэ нэщхъеифэхэр ауанрэ гушыІэкІэ ягъэдахэрт...*

Араущ, яныныкъуэхэр иджыри пщыхьэщхьэм йогупсыс я Іыхьлыхэр, благъэхэр, ныбжьэгъухэр «къызэрагъэпІэнym». Адрейхэм пщыхьэщхьэм къалэн зыщащІыж къыкІэлъыкІуэну махуэр мэлыжьыхьым и 1-р зэрыларар зыщамыгъэгъупщэну, зым и жьи я фІэщ ямыщІыну, зыкърамыгъэгъупщІэну. Ауэ а псоми емыльэтауэ а махуэм и пщэдджыжьым щыщІэдзауэ жаІэ псори зи фІэщ хъуэхэр мащІэкъым...

ЗэрытщІэщи, мэлыжьыхьым и 1-м гушыІэхэми, зыдэгушыІэхэми куэду дарохьэлІэ. А махуэм къэунэхуа гушыІэхэм ящыщу дуней псом нэхъ цІэрыІуэ зыдъыуауэ 100-р къагъэлъэгъуащ. Ахъуэдэхэщ Пизан чэщанэр «къызэрыуам», вымпІу «къэзыльэтыхьхэм» ятеухуауэ телевиденэм къита репортажхэр, нэгъуэщІхэри.

Урысейм гушыІэмрэ ауанымрэ я махуэм и къыхуеджэныгъэ нэхъыщхьэр «Мэлыжьыхьым и 1-м зым жиІи уи фІэщ умыщІ!» псалъэхэращ. Араущ а махуэм Іэмал имыІэу зыгуэр гуапэу къэбгъэпцІэн хуейуэ къыщІалъытэр. Армыхъумэ, махуэр пщІэншэу кІуащ...

Ди лъэпкъ литературэм и мащІэхъуам, гушыІэ рассказхэр, миниатюрэхэр, усэхэр. Абыхэм ящыщ зыбжанэ фи пащхьэ идольхьэ.

ХьэлэмэтІ

Яэныныкъуэ щІалэжьхэм къапсэлъу зэхэпхынущ: «Фыз къэсшэн щхьэкІэ щажь уэстырхьым. Ахъшэгъэ сиІэмэ, уэлэхьи, сыхуеиху лэгъунэм нысащІэ къыщІэзмыгъэтІысхьэмэ», - жаІэу.

Пэжу, апхуэдэ лІыгъэшыхэм я Іуэхумрэ я псэпъафэмрэ мызэ-мытІэу щыхэтхуэ къэхъу. Къапщтэмэ, куэд щІакъым ди зы къуажэ фыз ещанэр зэрыригъэкІыжрэ, нэгъуэщІ гуэрми еблэнэр къыІэрыхьэным Іуэхур нигъэблагъащ. Апхуэдэ «лІыхъьжьхэм» ШутІэ щеплъкІэ, и щхьэр хуГу хьэдзэу елъагъуж: и гъащІэм зэ закъуэщ «тхьэм и унащхьэр къыззрибГъари», ари абы дежкІэ Іуэху тыншу къыщІэкІакъым. Иджы а лІы бихъуТІэ щІыкІум къэшэн гугъу щащІкІэ, лъагъуныгъэр нэгъуэщІым и пщэ илъхьэн зэрыхуэмейр, абы гуриджэгу зэрымыхъунур, ар уасэкІи былымкІи къызэрпхуэмыщІэхунр псоми яжреІэ, езым къызэришэгъам и хъыбари яхуеІуэтэж...

Зэгуэрым ШутІэ зэпсалъэ хъыджэбзым къыбгъэдэкІыу хъыбар пІэщІэгъуэ къыІэрыхьат. Хьэбидэт зэрыжиІэмкІэ, щэбэт пщыхьэщхьэм и лъыхъуэр къэкІуэнут. Зэрыпэжьа тракторыр егъэувыжри, пщыхьэщхьэм ШутІэ хуэужжкІэм ирегъэзых. БжьыхьэкІэ маззм и Іеигъэт. Уэшх пхъашэ къетІысэхэм уэрамыр утхъуцІ ищІати, зымыуцІэпІыжу абы ущызэкІуэнри жыхьэнмэм телъ лъэмыж закъуэм бэІутІэІуныншэу уикІынри зэхуэдэт. Сытми, и туфлъитІым ятІэр къафІэтІэтІ-ри и гъуэншэдж лъапахъуэкэр пиутыкІыжауэ, щІалэр Хьэбидэтхэ нэсащ. ПщІантІэм «ВолгитІ» дэтт, хамэ жылэ къикІахэу. БылымщІасэхэ я унагъуэм исхэм ШутІэ зыми къащІыхуртэкъым, хъыджэбзым нэмыщІа. Ар накІуэпакІуэу унэм щІыхьащ. ЩІалэ мыщІыхур къыщІалъагъум, Іэнэм къэжанаэу пэрыс лІищыр къэуІэбжьащ. ЯфІэфІ-яфІэмыфІми, хабзэм и хьэтыркІэ, щІалэм бжьэ къратри яГъэтІысащ.

Мухьэмэтджрий хъыджэбзым къыкІэлъыкІуаэхэм епсальэр. ЩІалэ къыщІыхьам щхьэкІи къимыГъанэу, Хьэбидэт и адэ къуэш нэхъыжьым Іуэхум и щхьэр треч:

- АтІэ, ныбжьэГъухэ, сымыукІытэжьхэу вжесІэнщи, уэлэхьи, фэ тІум дэтхэнэр си благъэми содэм, фи хъыбар Іей зэхэсхыркъым, ауэ... уасэ тІэкІумкІэ фымыхьэсы, уасэрщ нэхъыщхьэр, - жеІэри лІы фІыщІэ кІыхьыр и пащІэкІэм мащІэу щІогуфІыкІыж.

- Хъыджэбзым фІэфІырщ нэхъыщхьэр! - ШутІэ занщІэу Мухьэмэтджэрий и бзэгу лъэдакъэм «топкІэри», лІым и псалъэр зэпеуд.

- Пэжагъ хэлъщ мы щІалэм жиІэм, - Мухьэмэтджэрий нэщхьыдзэу и псалъэм ягъэпсалъэнщ, жэуап къыпыфхым теухуауи унафэр тщІынщ...

Хьэлимэтрэ Къанщауэрэ я шынэхъыщІэхэрт зи лІыкІыгъэ. ПщІыр хьэрэмкъэ, тІури хуэщІауэ псэухэрт. Хьэлим лавкІэтетт, Къанщауэ шахтерт.

«Хъыджэбзым и техьэпщІэщ» жаІэурэ, ЛитІими ахъшэ зэкІуэцІыльъ ин зырыз Мухьэмэтджрий ираташ. Лы пащІапІэми, и нэхэр щІригъэльафэурэ, ахъшэр ибжри и гуфІакІэ жыІ зырызым иригъэзгъащ. Уаситі ми дэбгъуэн щыІэтэкъым.

Хьэлим лІы гъум нэкІутІэр, ятп хьыджэбзым деж щІыхьащ. Абы иужькІэ Хьэбидэт епсэлъар шахтер лІы къуэгъурт.

Хьэлимрэ Къанщауэрэ ныщхьэбэ зэрызрихьэлІар, дауи, тІуи я гуапэтэкъым. Дыхьэшх нэпцІ защІ пэтми, ар я фэкІэ яхущІэуэфэртэкъым. А тІур гукІэ зэрызэныкъуэкъур нэхъри Іупщі къэхуэдэт Хьэбидэт епсэльа иужькІэ. ГъащІэгуэныри, тІуми дадэыкьи ядэртэкъым: зыр кІуэжатэмэ, адрейр Іуэхум тегушхуэпэнут.

Хъыджэбзым и насыпыр игуэшыну зи пщэ далъхьа Мухьэмэтджэрий аргуэру хьэщІэхэр бгъэдотІысхьэж, я пхъэр къикІын папщІэ иджыри зы Іэмал гуэрхэр къагъэсэбэпыну.

И жыпым жыыр щІэзэпихуми, ШутІэ ныщхьэбэрей псэлъэхъуэм зэрахэтыр зыми ищІэртэкъым, Хьэбидэт фІэкІа. ЛитІими я гугъат ар Мухьэмэтджэрий и Іыхьлыуэ. Мухьэмэтджрий къыфІэщІырт ар хьэщІэхэм къакІэлъыкІыжауэ, ауэ зи гуСэр дэтхэнэрами къыхуэщІэртэкъым.

Куэд дэмыкІыу, «мы щІалэр си гъусэу сыщІэкІынут», жеІэ Хьэлимэ къотэдж. ЛавкІэтетыр хуабжьу ШутІэ иолъэІу и Іуэхум хэлІыфІыхьыну. ХуэзфІэкІыр хуищІэну быдэу къегъэгугъэри, тІури унэм къыззрыщІощэж. Абы и ужьым итУ Къанщауэм ШутІэр унэм къыщІешэж. Хьыджэбзыр къыІэрихьэмэ, саугъэтыфІ къыхуищІыну абыи щІалэр къегъэгугъэ. Мухьэмэтджэрии щІалэм къыбгъэдокІуэтэри и тхьэкІумэм къохъуцІэ: «ПсэлъыхьуитІри си зэхуэдэщ, сэ, тІу, ауэ къыпещэж. - Си къуэшыжьым и сабийм фэ езыхэр фепсэльэнщ, жэуап къыпыфхым теухуауи унафэр тщІынщ...

Хьэлимэтрэ Къанщауэрэ я шынэхъыщІэхэр зи лІыкІыгъэ. ПщІыр хьэрэмкъэ, тІури хуэщІауэ псэухэрт. Хьэлим лавкІэтетт, Къанщауэ шахтерт.

«Хъыджэбзым и техьэпщІэщ» жаІэурэ, ЛитІими ахъшэ зэкІуэцІыльъ ин зырыз Мухьэмэтджрий ираташ. Лы пащІапІэми, и нэхэр щІригъэльафэурэ, ахъшэр ибжри и гуфІакІэ жыІ зырызым иригъэзгъащ. УасиТІми дэбгъуэн щыІэтэкъым.

Хьэлим лІы гъум нэкІутІэр, ятп хьыджэбзым деж щІыхьащ. Абы иужькІэ Хьэбидэт епсэлъар шахтер лІы къуэгъурт.

Хьэлимрэ Къанщауэрэ ныщхьэбэ зэрызрихьэлІар, дауи, тІуи я гуапэтэкъым. Дыхьэшх нэпцІ защІ пэтми, ар я фэкІэ яхущІэуэфэртэкъым. А тІур гукІэ зэрызэныкъуэкъур нэхъри Іупщі къэхуэдэт Хьэбидэт епсэльа иужькІэ. ГъащІэгуэныри, тІуми дадэыкьи ядэртэкъым: зыр кІуэжатэмэ, адрейр Іуэхум тегушхуэпэнут.

Хьыджэбзым и насыпыр игуэшыну зи пщэ далъхьа Мухьэмэтджэрий аргуэру хьэщІэхэр бгъэдотІысхьэж, я пхъэр къикІын папщІэ иджыри зы Іэмал гуэрхэр къагъэсэбэпыну.

И жыпым жыыр щІэзэпихуми, ШутІэ ныщхьэбэрей псэлъэхъуэм зэрахэтыр зыми ищІэртэкъым, Хьэбидэт фІэкІа. ЛитІими я гугъат ар Мухьэмэтджэрий и Іыхьлыуэ. Мухьэмэтджрий къыфІэщІырт ар хьэщІэхэм къакІэлъыкІыжауэ, ауэ зи гуСэр дэтхэнэрами къыхуэщІэртэкъым.

Куэд дэмыкІыу, «мы щІалэр си гъусэу сыщІэкІынут», жеІэ Хьэлимэ къотэдж. ЛавкІэтетыр хуабжьу ШутІэ иолъэІу и Іуэхум хэлІыфІыхьыну. ХуэзфІэкІыр хуищІэну быдэу къегъэгугъэри, тІури унэм къыззрыщІощэж. Абы и ужьым итУ Къанщауэм ШутІэр унэм къыщІешэж. Хьыджэбзыр къыІэрихьэмэ, саугъэтыфІ къыхуищІыну абыи щІалэр къегъэгугъэ. Мухьэмэтджэрии щІалэм къыбгъэдокІуэтэри и тхьэкІумэм къохъуцІэ: «ПсэлъыхьуитІри си зэхуэдэщ, сэ, тІу, ауэ къыпещэж. - Си къуэшыжьым и сабийм фэ езыхэр фепсэльэнщ, жэуап къыпыфхым теухуауи унафэр тщІынщ...

Хьэлимэтрэ Къанщауэрэ я шынэхъыщІэхэр зи лІыкІыгъэ. ПщІыр хьэрэмкъэ, тІури хуэщІауэ псэухэрт. Хьэлим лавкІэтетт, Къанщауэ шахтерт.

«Хъыджэбзым и техьэпщІэщ» жаІэурэ, ЛитІими ахъшэ зэкІуэцІыльъ ин зырыз Мухьэмэтджрий ираташ. Лы пащІапІэми, и нэхэр щІригъэльафэурэ, ахъшэр ибжри и гуфІакІэ жыІ зырызым иригъэзгъащ. УасиТІми дэбгъуэн щыІэтэкъым.

Хьэлим лІы гъум нэкІутІэр, ятп хьыджэбзым деж щІыхьащ. Абы иужькІэ Хьэбидэт епсэлъар шахтер лІы къуэгъурт.

Хьэлимрэ Къанщауэрэ ныщхьэбэ зэрызрихьэлІар, дауи, тІуи я гуапэтэкъым. Дыхьэшх нэпцІ защІ пэтми, ар я фэкІэ яхущІэуэфэртэкъым. А тІур гукІэ зэрызэныкъуэкъур нэхъри Іупщі къэхуэдэт Хьэбидэт епсэльа иужькІэ. ГъащІэгуэныри, тІуми дадэыкьи ядэртэкъым: зыр кІуэжатэмэ, адрейр Іуэхум тегушхуэпэнут.

Хьыджэбзым и насыпыр игуэшыну зи пщэ далъхьа Мухьэмэтджэрий аргуэру хьэщІэхэр бгъэдотІысхьэж, я пхъэр къикІын папщІэ иджыри зы Іэмал гуэрхэр къагъэсэбэпыну.

И жыпым жыыр щІэзэпихуми, ШутІэ ныщхьэбэрей псэлъэхъуэм зэрахэтыр зыми ищІэртэкъым, Хьэбидэт фІэкІа. ЛитІими я гугъат ар Мухьэмэтджэрий и Іыхьлыуэ. Мухьэмэтджрий къыфІэщІырт ар хьэщІэхэм къакІэлъыкІыжауэ, ауэ зи гуСэр дэтхэнэрами къыхуэщІэртэкъым.

Куэд дэмыкІыу, «мы щІалэр си гъусэу сыщІэкІынут», жеІэ Хьэлимэ къотэдж. ЛавкІэтетыр хуабжьу ШутІэ иолъэІу и Іуэхум хэлІыфІыхьыну. ХуэзфІэкІыр хуищІэну быдэу къегъэгугъэри, тІури унэм къыззрыщІощэж. Абы и ужьым итУ Къанщауэм ШутІэр унэм къыщІешэж. Хьыджэбзыр къыІэрихьэмэ, саугъэтыфІ къыхуищІыну абыи щІалэр къегъэгугъэ. Мухьэмэтджэрии щІалэм къыбгъэдокІуэтэри и тхьэкІумэм къохъуцІэ: «ПсэлъыхьуитІри си зэхуэдэщ, сэ, тІу, ауэ

ШутІэ Хьэбидэт къызэригъэкІуэсар

къыпещэж. - Си къуэшыжьым и сабийм фэ езыхэр фепсэльэнщ, жэуап къыпыфхым теухуауи унафэр тщІынщ...

Хьэлимэтрэ Къанщауэрэ я шынэхъыщІэхэр зи лІыкІыгъэ. ПщІыр хьэрэмкъэ, тІури хуэщІауэ псэухэрт. Хьэлим лавкІэтетт, Къанщауэ шахтерт.

«Хъыджэбзым и техьэпщІэщ» жаІэурэ, ЛитІими ахъшэ зэкІуэцІыльъ ин зырыз Мухьэмэтджрий ираташ. Лы пащІапІэми, и нэхэр щІригъэльафэурэ, ахъшэр ибжри и гуфІакІэ жыІ зырызым иригъэзгъащ. УасиТІми дэбгъуэн щыІэтэкъым.

Хьэлим лІы гъум нэкІутІэр, ятп хьыджэбзым деж щІыхьащ. Абы иужькІэ Хьэбидэт епсэлъар шахтер лІы къуэгъурт.

Хьэлимрэ Къанщауэрэ ныщхьэбэ зэрызрихьэлІар, дауи, тІуи я гуапэтэкъым. Дыхьэшх нэпцІ защІ пэтми, ар я фэкІэ яхущІэуэфэртэкъым. А тІур гукІэ зэрызэныкъуэкъур нэхъри Іупщі къэхуэдэт Хьэбидэт епсэльа иужькІэ. ГъащІэгуэныри, тІуми дадэыкьи ядэртэкъым: зыр кІуэжатэмэ, адрейр Іуэхум тегушхуэпэнут.

Хьыджэбзым и насыпыр игуэшыну зи пщэ далъхьа Мухьэмэтджэрий аргуэру хьэщІэхэр бгъэдотІысхьэж, я пхъэр къикІын папщІэ иджыри зы Іэмал гуэрхэр къагъэсэбэпыну.

И жыпым жыыр щІэзэпихуми, ШутІэ ныщхьэбэрей псэлъэхъуэм зэрахэтыр зыми ищІэртэкъым, Хьэбидэт фІэкІа. ЛитІими я гугъат ар Мухьэмэтджэрий и Іыхьлыуэ. Мухьэмэтджрий къыфІэщІырт ар хьэщІэхэм къакІэлъыкІыжауэ, ауэ зи гуСэр дэтхэнэрами къыхуэщІэртэкъым.

Куэд дэмыкІыу, «мы щІалэр си гъусэу сыщІэкІынут», жеІэ Хьэлимэ къотэдж. ЛавкІэтетыр хуабжьу ШутІэ иолъэІу и Іуэхум хэлІыфІыхьыну. ХуэзфІэкІыр хуищІэну быдэу къегъэгугъэри, тІури унэм къыззрыщІощэж. Абы и ужьым итУ Къанщауэм ШутІэр унэм къыщІешэж. Хьыджэбзыр къыІэрихьэмэ, саугъэтыфІ къыхуищІыну абыи щІалэр къегъэгугъэ. Мухьэмэтджэрии щІалэм къыбгъэдокІуэтэри и тхьэкІумэм къохъуцІэ: «ПсэлъыхьуитІри си зэхуэдэщ, сэ, тІу, ауэ

- АтІэ ахъшэ куэд сиІащэрэт, жыпІэу ара?

- Хьэуэ, аракъым, ахъшэри зэ мыкІуэ хъужьыщ.

- АтІэ, унагъуэ къулей сихуащэрэт, жыпІэу ара?

- Хьэуэ, аракъым. Унагъуэ къулейри зэ къулейсыз хъужьыкІэ мэхъу.

- АтІэ, дахэ дыдэу сыщытащэрэт, жыпІэу ара?

- Хьэуэ, аракъым, шы дахэ мыжэри щІагъэхъым.

- АтІэ, псори сэ сыІэзэхъуапсэу сыпсэуащэрэт, жыпІэу ара?

- Хьэуэ, аракъым, хьэпщІакъым иджыри.

- АтІэ, фІыуэ сльагъу щІалэм сишащэрэт, жыпІэу ара?

- Араущ, си гум иІыыр къэпщІащ, - жери хьыджэбзым и ІэмыщІэм илъ Іэльыныр щІалэм иратащ.

БЕКЪУЛ Барэсбий.

Сыт си гум илъыр?

ФІыуэ зэрылъагъу щІалэрэ хъыджэбзрэ зэдзэгушыІэу зэбгъэдэсщи, хъыджэбзым жеІэ:

- Си гум илъыр хьащІи, си Іэмыщ Іэ илъыр уэстыщ.

- Бостей дахэ сиІащэрэт, жыпІэу аракъэ?

- Хьэуэ, аракъым, бостей дахэми зэ и фІ кІуэнкІ.

- АтІэ, Іэльэщ дахэ сиІащэрэт, жыпІэу ара?

- Хьэуэ, аракъым, Іэльэщ дахэми сехъуапсэркъым. Ари зэ текІыжьынщ.

- АтІэ, туфлъэ дахэ сиІащэрэт, жыпІэу ара?

- Хьэуэ, аракъым. Туфлъэ дахэми дэнэ сыниихьэсын? Ари зэ Іей хъужьынщ.

- АтІэ ахъшэ куэд сиІащэрэт, жыпІэу ара?

- Хьэуэ, аракъым, ахъшэри зэ мыкІуэ хъужьынщ.

- АтІэ, унагъуэ къулей сихуащэрэт, жыпІэу ара?

- Хьэуэ, аракъым. Унагъуэ къулейри зэ къулейсыз хъужьынкІэ мэхъу.

- АтІэ, дахэ дыдэу сыщытащэрэт, жыпІэу ара?

- Хьэуэ, аракъым, шы дахэ мыжэри щІагъэхъым.

- АтІэ, псори сэ сыІэзэхъуапсэу сыпсэуащэрэт, жыпІэу ара?

- Хьэуэ, аракъым, хьэпщІакъым иджыри.

- АтІэ, фІыуэ сльагъу щІалэм сишащэрэт, жыпІэу ара?

- Араущ, си гум иІыыр къэпщІащ, - жери хьыджэбзым и ІэмыщІэм илъ Іэльыныр щІалэм иратащ.

БЕКЪУЛ Барэсбий.

ХъуэжэщІэ

Бззэрым къытехьэщ Хъуэжэи, Іэщ щапІэмкІэ екІуэкІащ, жи. Бжэн зыщэу щыт лІым бгъэдыхьауэ йоупщІ: «СлІо, къуэш, мы жыгтэкІым и уасэр?» - жеІэри. ЛІыр занщІэу къэгуфІащ: «Уэр хуэдэу мыбы хуэфащэ цІэ фІэзыща сэ нобэм къэсыху срихьэлІакъым. Апхуэдэу ущыуэршэркІэ, тхьэ соІуэ, уэ уфІэзмыхьи мы си жыгтэкІыр. МобыкІэ кІуэщІрыкІ пыІэщхъуэм туриципІкІэ къыхэт «къэзыр» жери нобэ льаидэм сигъэпсэуркъым. Ауэ, хъащтэ, тхьэ соІуэ, уэ тумэнищкІэ уэстынкІэ, зы бжьи уезгъэфэжу».

Хъуэжэ бжэн къэщэхун муради иІэтэкъым, зы бжьэ ефэну къежьауэ гъуэзт къиІльхьэуэр. Ауэ апхуэдэ блигъэкІынт. Абы Іэмал къыхуигъуэтынтэкъэ Хъуэжэ?! «Уэ жыпІэр пэжым, сеупщІынкъэ мобы», - жиІэри, бжэным тумэнипІ къезыту якъуиІа пыІэщхъуэм Хъуэжэ лъащІыхьэри кьигъэувыІащ.

- Мо бжэным тумэнипІ епТтыр пэж?

- Тхьэ сыгъэІэ, изоткІэ, ядэркъым армыхъум.

- АтІэ сэ къуезгъэтынщ ар тумэнипІкІэ.

- Тхьэ сыгъэІэ, зы бжьи уезгъэфэнкІэ къызебгъэтмэ.

- Къащтэ атІэ уи тумэнипІыр, уэри модэкІэ лъэныкъуэ зынегъэз.

Арати, Хъуэжэ бжэныр тумэнищкІэ къищэхуащ. «Зы бжьэ себгъэфэныр пэжмэ, зумыгъэгувэу мо шей ефапІэм накІуэ», - жриІэщ къыздищэхуа лІыми, бжэныр бззэрым къытрильэфащ.

Тумэн къыдиитъэхуар и гуфІакІэ жыпым иригъэзаГъэри, Хъуэжэ бжэныр пыІэщхъуэ

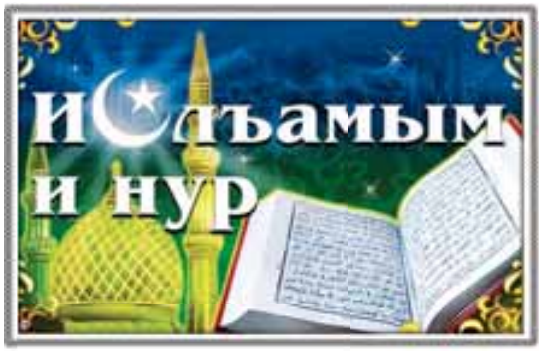

Дэнэ фыщыIэми...

● Уаз

Газетым и щIэджыкIакIуэхэр зэрылъэIуам ипкъ иткIэ, КъурIэн лъапIэмрэ хьэдисхэмрэ кьытхуагъэув мардэм тету жэнэзым екъэлIа Iуэхугъуэхэм кьытедгъэзэжынщ.

Жэнэзыр

Алыхьым и псалъэу КъурIэным къыщокIуэ: «Дэнэ щIыпIэ фыщыIами, ажалыр къыфIлъэIэсынущ». IлэныгъэмкIэ зыгупсысыпхъэ зыри щыIэкъым.

ЦIыхухъуми цIыхубзми я жэнэзыр зэщхьэщыкIыркъым. Зи псэр хэкI цIыхум псом яIэу жагъэIэн хуейщ «ЛаIилахьэ Іиллалэхь» псалъэхэр. Бегъымбарым дыкъызэригъэгугъамкIэ, ар жызыIэу зи псэ хэкIахэр гува-щIэхами жэнэт Іыхьлы хьунухэщ. ЛIэныгъэ зиIэм хуэгуэзэн зэрыхуейм папщIэ хьэдисым къыщокIуэ: «Мухьэммэд бегъымбарым жиIащ: «ЛIэныгъэ зиIэ мусльымэным хуэгуэзавэ цIыхур Кьемэт махуэм Тхьэм ихуэпэнущ жэнэт фащэкIэ». НэгъуэщI хьэдисым къыджеIэ: «Хьэлиншэу (кIийуэ, бжэуэ, зифыщIыжу) лIар зыгъеIр Кьемэт махуэм Тхьэм ихуэпэнущ сагъыз пщтырым къыхэщIыкIа фащэкIэ».

ЛIар кхъэм щахькIэ епIэщэкIын хуейщ, ауэ жэкIэ дах хьунукъым. Мухьэммэд бегъымбарым жиIащ: «Хьэдэр кхъэм щыфхькIэ фепIэщIэкI, ар Тхьэм и арэзыщIыныгъэм телэжьауэ щытмэ, къыпэплъэ фIыгъуэм нэхъ псынщIэу лъэIэсын, ар апхуэдэу щымытамэ, абы и Іейр нэхъ псынщIэу фи пщэм дэкIын папщIэ».

ЛIар зезыхьэхэми, абы и жэнэзым хэтхэми я псапэр къыпхуэмыIуэтэным хуэдизщ. ЛIыкIуэм жиIащ: «Дунейм ехыжа мусльымэным и мащэр къэзытIым, ар щIэзылъхьэм и псапэр Алыхьым хуегъадэ зыхуэзфIэмыкI тхьэмыщкIэхэм унэ яхуиухуам хуэдэу».

ЦIыхубзыр мащэм ирихьэх хъунущ хамэ цIыхухъум, ауэ ар Іыхьлым ищIэмэ нэхъыфIщ.

Хьэдэр зэрызехьэн хуейр

Мухьэммэд Бегъымбарым жиIащ: «ЛIар зыгъэпскIыу, абы дильэгуаохэр зымыIуэтэж цIыхухэм я гуэныхь 40 Тхьэм яхуигъэгунущ». Апхуэдэхэм Тхьэм псапэ щахуитхынур а лэжьыгъэр ДыкъэзыгъэщIам и арэзыщIыныгъэм папщIэ ягъэзащIэмэщ, лIам далъэгъуар ябзыщIмэщ. ЯгъэпскIым фIы далъэгъуар яIуатэ хъунущ.

Зэщхьэгъусэхэм зым адрейр игъэпскI хъунущ. Мухьэммэд бегъымбарым и щхьэгъусэ ХьэIишэт къиIуэтэжащ: «ЛIыкIуэм жиIат: «Уэ сэ си ящэ дунейм уехыжамэ, сэ узгъэпскIыжынут, джэбыным укIуэцIыслъхьажынут, нэмэз птесщIэнурэ, ущIэслъхьэжынут».

ЛIар щагъэпскIкIэ пэшым сэбэп хъуну щIэтыпхъэхэм нэхърэ нэхъыбэ щIыщIыхьэн щIэнэкъым. Іэпкъльэпкъыр ижьымкIэ къыщыщIэдзауэ гъэкъэбзэн хуейщ. Абы и укIытапIэр япэу щIахъумэ, итIанэщ щыгъыныр щыщахыр. ИльэсиблымкIэ нэмыса сабийм и укIытапIэр щIахъумэрэкъым. А ныбжьым нэмысар хъыджэбзми щIалэми емылытауэ, хэти игъэпскI хъунущ. Балигъ хъуа цIыхухъэр зыгъэпскIын хуейр цIыхухъущ, цIыхубзыр зыгъэпскIыр бзылъхъугъэщ (зэщхьэгъусэхэм къищынэмыщIа). Дунейр хуабэ дыдэмэ, лIар псы хуабэкIэ, дунейр щIыIэмэ, псы щIыIэкIэ гъэпскIамэ нэхъыфIщ. ЩIыр, нэкIыр ягъэкъэбза нэужь, лIар сэмэгумкIэ ягъэзэри, Іэплъэпкъ ижьыр ягъэкъабзэ, иужькIэ ижьымкIэ ягъаэзри, сэмэгур ягъэкъабзэ. ЦIыхухъури цIыхубзри зэрагъэпскI щIыкIэр зэхуэдэщ.

Жэуаплиныгъэ зыпылъ а Іэхур зылэжьам иужькIэ езыми зигъэпскIыжыныр нэхъыфIщ, ауэ андез ищтэми хъунущ. ЛIыкIуэм жиIащ: «Хьэдэр зыгъэпскIахэм зывгъэпскIыж, кхъаблэм щIэтахэм андез фщтэж».

ЛIам мылъку къыщIэнамэ, псом япэу абы кьыхэгъэкIын хуейр джэбыныр (ар иIэу щIымытамэ), етIуанэу щIыхуэр хуэпэшынынкIын хуейщ.

Джэбыным зэрыкIуэцIалъхьэ щIыкIэр

Зым и щIыIум адрейр тралъхьэурэ щэкIищри ягъэтIылъри, абы лIар тралъхьэ. СэмэгумкIэ щIыIэ лъэныкъуэр къащтэри, ижьымкIэ трапхъуэ, иужькIэ ижьымкIэ щIыIэр сэмэгумкIэ трапхъуэ (апхуэдэурэ адрейхэри). ЩэкIыр зэфIатхъыу щIигъын хуэдэ гуэр кьыхащIыкIми хъунущ.

Ислам диным къызэригъэувым хуэдэу щIалъхьа лIам куэдрэ хуэлъэIуэн хуейщ. Щэч хэлъкъым ар абы и псэм зэрынэсми, сэбэп зэрыхуэхъуми.

● ПщIэну щхьэпэщ

ЩIэиныр зылъысыр

КъурIэн лъапIэм зэпкърыхауэ къыщокIуэ щIэиныр зылъысымрэ ар зэрыгуэшын хуей щыкIэмрэ.

НобЭ зи гугъу тщIынур щIэиныр зэрыгуэшын хуей щыкIэракъым, атIэ дэтхэнэ зы мусльымэным ажалыр къыпылъэсын и пэ кьихуэу и щIэиныр телэжьэн зэрыхуейраш. ЛIыкIуэм жиIащ: «Насыпыншэщ щIэиныр зэхэзымылъхьэу дунейм ехыжар». НэгъуэщI хьэдисым къыщокIуэ: «Ажалыр къыпылъэсын и пэ кьихуэу щIэиныр зыгуэшар, Тхьэм и гуэргум тету, Абы и арэзыщIыныгъэм телажьэу, Мухьэммэд бегъымбарыр хуэарэзыуэ дунейм ехыжаращи, апхуэдэхэм гуэныхь яIэкъым».

ЩIэиныр хеубыдэ цIыхум бгъэдэлъ мылъкур (ар куэдми-мащIэми емылытауэ); бгъэдэмылъыр, ауэ къыIэрыхьэжьын хуейр, псалъэм и хьэтыркIэ, щIыхуэу кьратыжынур, кьрамыхьэлIэжауэ къыщIэна гъавэр, и Іэщым къыщIэхъуэ щIэжьейхэр, н.къ.

Езы цIыхум и мылъкущ щIэиныр къызыхэкIын хуейр. Ар зыгъэхьэзырыр акъылкIэ уэзыншэу, щхьэхуиту щытыпхъэщ. Быламымрэ лIамрэ щIэин яльыскъым. ЩIэиным техуэу унафэр тхьылъмпIэм тету кьэгъэнэныр нэхъыбщIу, ауэ псалъэкIэ мылъкур ягъэшами хъунущ. Ар зыгуэшымрэ зылъысымрэ зэгурыIуэныгъэ зращыпIэн хуейщ. ЗэгурыIуэныгъэр езы тIум псэуху зэрахъуэкIыжыну хуитщ.

● Фэеплъ

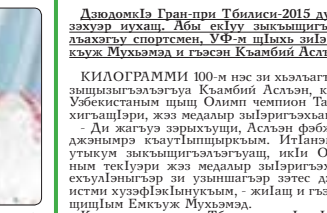

щIыхихари. Абы и мызакъуэу, ар псэкIэ махъанэкIэ ящIэну щIыхут.

Атмир езым и ІэпкъльэпкъкIэ яхуэмыгъэхъуж узыфэр щигъэми, ар мыгъэсыхуэу, дунейм ехыжыхуэ бэшэчу лэжьащ. СщIэжьркъым си дэлъхур нэщхьейуэ е езэшауэ слъэгъуауэ. «Дауэ щыт уи узыншагъэр», жыIэу дыщеупщIкIэ, абы жуаоу къитыпт: «Алыхьым и фIыгъэкIэ, Псори тэмэму», - абы къыфIимыгъэкIыу жыми щIэми я узыншагъэм щIэупщIэкI.

Зыгуэр къыгурыIуэ зэрыхьурэ Атмир хъуэпсапIэу иIар хьэж щIыныр арати, ар мызэ-мытIуэ абы къехъулIащ. Илъэс зыбжанэкIэ Мэккэ кIуэзэм дохутыру яхэтащ. ГъэгъэтекIэм ипэкIэ абы щигъуазэ зищIыпт дэтхэнэ зыми и узыншагъэр зытетым икIи цIыхухэр зыхуеину кьилъытэ псори къыздищтэрт. Узым нэхъ къыхихъэзыхь зэрыхуэам щхьэкIи кьимыгъанэу хьэж ищIыпт, цIыхухэм ядэIэпыкъурт. «Сэ си Іэр зэтедзауэ сыщысыфынукъым, дэIэпыкъуэгъуэ хуэныкъуэ зэрыщыIэр сщIэуэ», - жиIат абы.

Атмир къигъэщIар мащIэми, дунейм къытрина хуабагъымрэ Іэфiагъымрэ псалъэ кьудейкIэ къыпхуэIуэтэнукъым. Ар ди дежкIэ хэщIыныгъэшхуэщ. Атмиррэ и щхьэгъусэ ФатIимэрэ здагъуэта я бын дыгъипIым яIащ щапхъэ зыграхьи. Псори дыхуэарэзыщ. Алыхьыр арэзы къыхухъу, и ахърэтыр нэху Тхьэм ищI!

ХЬЭМЫРЗЭ Ларисэ,
КъБКъУ-м и Лъэпкъ библиотекэм и унафэщIым и къуэдзэ.

● Хьэлэмэтщ

И жыIэм ебакъуэркъым

Алыхьым и псалъэу КъурIэным къыщокIуэ мелыIычхэр - нурым, жинхэр - мафIэм, Іэдэм (япэ цIыхур) ятIэм къызэрыхищIыкIар. Ауэ а псори Тхьэм къыщIэгъщIар Езым хуэпщIыпн папщIэщ. ШэчхэлъкIым мелыIычм псори ДыкъэзыгъэщIэм и жыIэм зэремыбакъуэм. Ауэ жинхэмрэ цIыхухэмрэ апхуэдэкъым. Абыхэм яхэтщ Тхьэм хуэлажьэхэри, и жыIэм ебакъуэрэри.

Жинхэр цIыхухэм япэжкIэ къигъэщIащ. Алыхьым и псалъэу КъурIэным къыщокIуэ: «Дэ къэдгъэщIащ цIыху (Іэдэм). Ар къыхэтщIыкIащ ятIэ гъущ, щабэ, и фэрэ и мэкIэ зызыхъуэжым. Іиблисыр (жинхэр къызытехъуэкIыжар) Іэдэм ипэжкIэ къэдгъэщIащ. Ар къыхэтщIыкIащ Іуэуэ къыхэзымыкI мафIэ лыгъеймэ» Жинхэр псори Тхьэм и жыIэм тету щытащ япэ цIыхур (Іэдэм) къигъэщIыху.

Ялэ цIыхур къыщигъэщIам Тхьэм Іэмыр ищIащ адрейхэм абы щхьэщэ хуащIыну. Псоми апхуэдэу ящIащ Іиблис щыщIыгъэмышIа. Абы жиIащ: «Сэ мафIэм сыкъыхэпщIыкIащ, Іэдэм ятIэм къыхэпщIыкIауэ аращ. Сэ сынэхъ лъэщщ. Дауэ щхьэщэ хуэсщIын абы?!» Ар зэрыпэгам къыхэкIкIэ Тхьэр губжьри, Іиблисыр дунейм къытриутIыпщхьащ. Ауэ ахэри тIуэу егуэш: мусльымэнрэ джауру. КъурIэн лъапIэм щэхуу щIэдэIуа жин гупыр мусльымэн хъури, адрейхэр бзаджащIэу къэнащ. Ахэращ хьэпэщцыпхэ фIейхэр къезыхьэкIыр.

Хьэпэщцыпхэр - зыкъэщ. Абы теухуа Іэятхэри КъурIэным итщ, хьэдисхэми къыщокIуэ: Мухьэммэд бегъымбар лъапIэр журт «уд» лъэщ гуэрым хьэпэщцыпхэ ищIауэ щытат. Ауэ Тхьэм и ЛыкIуэр ДыкъэзыгъэщIам къихъуэмащ. Сэбэп зэрэзэхуэхъужьи КъурIэн Іэятхэр къыхуеухащ.

Тхыгъэхэр зыгъэхьэзырар ЖЫЛОКЪУЭ Лусанэщ.

● Спорт

Дыщэпс зытегъэлъэда жэз

ДзюдомкIэ Гран-при Тбилиси-2015 дунейпсо зэхьэзэхуэр иухащ. Абы екIуу зыкъыщIигъэлъэгъуащ ди лъахэгъу спортсмен, УФ-м щIыхь зиIэ и тренер Емкъуж Мухьэмэд и гъэсэн Къамбий Аслъэн.

КИЛОГРАММИ 100-м нэс зи хьэлъагъэм я зэпеуэм зыщыкъыгъэлъэгъуа Къамбий Аслъэн, кIэуж зэIущIэм Узбекистаным щыщ Олимп чемпион Тангриев Абдула хигъащIэри, жэз медалыр зыIэригъэхьащ.

- Ди жагъуэ зэрыхъущи, Аслъэн фэбжьхэмрэ сымаджэнымрэ кIаутIыпщыркъым. ИтIанэми абы дахэу утыкум зыкъыщигъэлъэгъуащ, икIи Олимп чемпионым текIуэри жэз медалыр зыIэригъэхьащ. Апхуэдэ ехъулIэныгъэр зи узыншагъэр зэтес дэтхэнэ дзюдоистми хуэфIэкIынукъым, - жиIащ и гъэсэным и гуэрыгъ щиIым Емкъуж Мухьэмэд.

Къыхэдгъэщынщи, Тбилиси щекIуэкIа Гран-при зэхьэзэхуэм къэрал 42-м я спортсмен 400-м нэблагъэ хэтащ.

ДЫГУЛЫБГъУ Жантий.

Къэралпсо утыку йохьэ

«Динамо» зэгухьэныгъэм и щIынальэ ІуэхущIапIэхэм дзюдомкIэ и урысейпсо командэ чемпионат Волгоград къалэм щекIуэкIащ. ТекIуэныгъэ Иныр ильэс 70 щрикъум теухуа а зэпеуэм къэралым и щIыпIэ псоми я спортсмен 350-м щIигъу хэтащ.

ДИ РЕСПУБЛИКЭМ щыщу зэхьэзэхуэм хэтащ УФ-м щIыхь зиIэ и тренер Емкъуж Мухьэмэд и гъэсэн Щад Мурат. Ди спортсменым игъуэтауэ щыта фэбжь хьэльэр къызэринэкIыным зэман кIыхь тригъэкIуэдащ икIи хьэльагъым хигъахъуэри, килограмм 100-м нэс зи хьэльагъхэм я зэпеуэм хыхьэн хуейщ. Мурат дежкIэ ар гугъуу зэрыщытар зыхэпщIэн папщIэ ІэщIагъэлIу ущытын хуейкъым. Чемпионатым абы хьэрхуэрэгъу къыщыхуэхъуахэр къэплъытэмэ, медаль зиIэрыгъэхьэнымкIэ Тбилиси щекIуэкIа зэхьэжыр мащIэ дыдэт.

Щад Мурат и хьэльагъыщIэм фIыуэ зыкъыщигъэлъэгъуащ. Абы жэз медалыр зыIэригъэхьэри мы гъэм и бжьыхьэм Волгоград щекIуэкIыну къэралым и чемпионатым хэтыну Іэмал игъуэтащ.

УЭРДОКЪУЭ Азамат.

«Ладья хужь»

Шахмат-шашкэ джэгуэхэмкIэ Налшык и «Ладья» клубым щекIуэкIащ зи ныбжьыр илъэс 14 ирикъуахэм шахматхэмкIэ я зэхьэзэхуэхэр.

«БЕЛАЯ ЛАДЬЯ» гуп зэпеуэхэм я зэфIэкI щагъэлъэгъуащ ныбжьыщIэу 106-м. Абыхэм ящыщу 8-р спортым и мастер хъуну кандидатхэщ, 36-м япэ разрядыр яIэщ. Турнирым и судья нэхъыщхьэу щытар шахматыр джэгуэмкIэ урысейпсо категорие зиIэ Къармэ Мажмудинщ.

ЩIалэ цIыкIуэм я деж мы зэхьэзэхуэм бжьыпэр щиубыдащ Ныбжьэ Сэлим (Налшык дзт лицей №2). ЕтIуанэ уэрыпэр зыIэригъэхьащ Уэрсей Сэлэдулэ (Тарч къалэ дзт лицей №1), ещанэр лъысащ ЛIуп Аскэр (Налшык дзт курыт еджапIэ №32).

Хъыджэбз цIыкIуэм я зэхьэзэхуэм щытекIуащ Егъэн Лианнэ (Налшык къалэ и СОШ №32). ЕтIуанэ увыпIэр Іэрыхьащ Щомахуэ Линэ (Тарч къалэ дзт СОШ №2). Ещанэ хъуащ Журт Камиллэ (Тэрч къалэ дзт СОШ №1).

Турнирым и гуп зэпеуэм фIым я фIыжу зыкъыщагъэлъэгъуащ Налшык дзт курыт еджапIэ №32-м и гъэсэнхэм. ЕтIуанэ увыпIэм Тарч къалэ дзт СОШ №2-р лъысащ, ещанэр - Шэджэм къалэм дзт СОШ №1-м Іэрыхьащ.

ЖАНОКЪУЭ Хьэутий.

НэхъыфIхэр къыхах

Налшык дзт курыт еджапIэ №19-м и топ джэгупIэм щызэхэтащ къалэ администрацэм физическэ щэнхабзэмрэ спортымкIэ и управленэм къызэригъэпэща регбимкIэ зэхьэзэхуэм и пэ Іыхьэр. Ар езыгъэкIуэкIар- Налшык дзт сабий-ныбжьыщIэ спорт школ №4-м и гъэсакIуэхэрщ.

ЗЭПЕУЭМ щытекIуащ СОШ №9-м и командэр. ЕтIуанэр Іэрыхьащ СОШ №19-м. Курыт еджапIэ №21-м ещанэ увыпIэр хуагъэфэщащ.

Гупхэр зэпеуэм хуагъэхьэзыращ тренерхэу Бэрбэч Азамат, Нало Алим, Горностаев Игорь, Щоджэн Альберт, Тхъэгъэзит Алимбэч, Щауэ Алим сымэ.

Турнирым и кьыкIэлъыкIуэ Іыхьэр мы маазм и кIэух махуэхэм зэхэтынущ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

● КъБР-м щыIэ МВД-м кует

ЩIалэщIэр аргуэру къыщIохуэ

Урысей МВД-м Іуащхьэмахуэ куеймкIэ и кудамэм и лэжьакIуэхэм захуэзыгъэза щIыпIэм щыщ щIыхубзым зэрыжиIамкIэ, Тырныауз къалэм мыщIыхум бжэр икъутэщ, тыкуэным щIыхьэри сом 22800-рэ и уасэ щIидыгъукIащ.

КЪЭЛЪЫХЪУЭНЫГЪЭХЭР щрагъэкIуэкIым а щIэнхъаджагъэр илэжьауэ зыхуагъэфащэр яубыдащ. Ар нэхъапэм суд зытращIыхьа илъэс 16 си ныбжь тырныауздэсырщ.

Абы илэжьамкIэ зиумысыжащ, идыгуэар къытрахыжащ.

Автомашинэхэм къридыгъукIырт

ЩIыпIэм щыщ щIыхухъум Урысей МВД-м и Іуэхущ-IапIэу Налшык къалэ щыIэм зыхуигъэзащ. Ар щыпсэу унэм и пщIантIэм щигъэува и «ВАЗ-2101» автомашинэм и Іуэкъыбзэ IуахыпкIыкIыр ирихьэу, сом мини 5 и уасэ жыпIэ телефоныр иридыгъукIащ.

А МАХУЭМ кьыкIэлъыкIуэ щIэнхъаджагъэр а пщIантIэ дыдэм щилэжь пэтрэ ар зи Іэдакъэщ Іэкъ бзаджащIэр яубыдащ. Илъэс 34-рэ зи ныбжь нартандэсым «Форд-Фокус» автомашинэм абы и магнитолэр кьрихьну хэтащ, арщхьэкIэ, и мурадыр полицейхэм кьыкъэпадащ.

ІэхуэгъуитIми теухуа уголовнэ Іуэхуэхэр къаIэтащ.

Сом мин 35-м щIигъу хэщIыныгъэ

Гъатхэпэм и 17-м Урысей МВД-м и «Аруан» къудамэм и пльыр частым зыхуигъэзащ Анзорей къуажэм щыщ илъэс 47-рэ зи ныбжь цIыхубзым. ЩхьэусыгъуэгъэкIуэжэм дэт тыкуэным и щхьэгъубжэр ІуагъэпкIыну ахъшэу сом мин 35-рэ хьэпшыпу сом 750-рэ и уасэ зэрыщIадыгъукIащ.

АРУАН районым и полицэм и участковэ уполномоченнэхэм къэпльыхьэныгъэхэр щрагъэкIуэкIым дыгъуэкIуэр яубыдащ. Ар нэхъапэм жуаупм ирашэла, си ныбжьыр илъэс 24-рэ хъуа щIыпIэм щыпсэурщ.

Къэрал кIуэцI ІуэхухэмкIэ министерствэу КъБР-м щыIэм и пресс-Іуэхущ1апIэ.

Псапэ лэжьыным къыхуигъэщIат

Гъатхэпэм и 14-м и ныбжьыр илъэс 54-рэ ирикъунут 2014 гъэм жэпуэгъуэм и 18-м дунейм ехыжа Алыхьым и апрэзыщIыныгъэм телэжьа, дохутыр Іэзэ Хьэмырзэ Мэхьил и къуэ Атмир.

АБы и псэр щыхэкIа махуэм дунейм и щытыкIэм зэуэ зихуэжат. Пщэдджыжьым уэшх къешхри, иужькIэ жьыбгъэшхуэ къыкъуэуат, зы тэлай дэкIри, уэс пIащэ къехащ, иужькIэ дыгъэ кьепсыжащ. Къуажэм тэрэ нэхъыжьхэфIхэм ящIэжьыркъым апхуэдэу зэуэ дунейм и щытыкIэм зихуэжакъуэ. Атмир дунеягъэ цIыхуу зэрыщымытам и нэщэнэу къыщIэкIынщ а махуэм апхуэдэ щытыкIэ зэриIар.

Си дэлъхур зэпIэзэрыту, псэ хьэлэлу, и гур псоми яхуэзIухауэ зэрыщытам папщIэ фIыуэ къэзыIэтыну ар къэзыхуэхэм яхэтакъым. И дуней тетыкIэм, и псэлъэкIэ дахэм псори дыхэзIэпишэрт, ар дэтхэнэми щапхъэ тхуэхъурт.

КъБКъУ-м медицинэмкIэ и факультетым щыщIэсами, абы егъэджакIуэхэми студентхэми пщIэ кьыхуащIу щытащ. Ар зэрыстудентыр ящIэми, зи Іэщ1агъэм куэд щIауэ ирилажьэ дохутыным хуэдэу зыкъыхуагъаззэрт сымаджхэсэм, сыту жыпIэмэ, Алыхьыр и гум илъти, псэм хущхъуэ хуэхъуфырт. Ар психолог Іэзэт. ЦIыхум и узыфэр ящхьэщих къудейкIэ абы и гур зэгъэтэкIыи, атIэ къалэн зыщищIыжат дэтхэнэ зыми я псэр игъэтынынну. Я гукъеуэр ящигъэпсынщIэну Атмир къехъулIэрт. Ар зэIэзэ сымаджэхэм дэрэжэгуэ яритырт, я лъэр щIигъэкIырт. Атмир и Іэщ1агъэм щIрилэжьар зэрилэщIагъэрэтэкъым, атIэ цIыхум сэбэп яхуэмыхъуу зэрымыпсоуфынурат. Мис а и гу къабзагъымкIэ, и щытыкIэ дахэмкIэ кьиплэжьащ абы цIыхубэм я лъагъуныгъэр. А цIыху щыпкъэр нобэ кьытхэмытыжми, и цIэр фIыкIэ къэIу зэпытщ.

Апхуэдэ гъэсэныгъэм и къежьапIэр унагъуэрауэ къызолъытэ. Атмир и адэанэр цIыху губзыгъэу, тэмакъкIыхьу, щапхъэу къуэжэм дэсащ. Икли щIалэм и адэанэм яхуищIа пщIэр кьыпхуэмыIуэтэнным хуэдизщ. Зэрысабийрэ Атмир кьыгурыIуэрт цIыхум зыщIэгъэкъуэн зэрыхуейр, аращ ар Алыхьым и арэзыщIыныгъэм щытелэжьари, дохутыр Іэщ1агъэр къыарэзыщIыныгъэм телажьэу, Мухьэммэд бегъымбарыр хуэарэзыуэ дунейм ехыжаращи, апхуэдэхэм гуэныхь яIэкъым».

ЩIэиныр хеубыдэ цIыхум бгъэдэлъ мылъкур (ар куэдми-мащIэми емылытауэ); бгъэдэмылъыр, ауэ къыIэрыхьэжьын хуейр, псалъэм и къэтыркIэ, щIыхуэу кьратыжынур, кьрамыхьэлIэжауэ къыщIэна гъавэр, и Іэщым къыщIэхъуэ щIэжьейхэр, н.къ.

Езы цIыхум и мылъкущ щIэиныр къызыхэкIын хуейр. Ар зыгъэхьэзырыр акъылкIэ уэзыншэу, щхьэхуиту щытыпхъэщ. Быламымрэ лIамрэ щIэин яльыскъым. ЩIэиным тетуха унафэр тхьылъмпIэм тету кьэгъэнэныр нэхъыбщIу, ауэ псалъэкIэ мылъкур ягъэшами хъунущ. Ар зыгуэшымрэ зылъысымрэ зэгурыIуэныгъэ зращыпIэн хуейщ. ЗэгурыIуэныгъэр езы тIум псэуху зэрахъуэкIыжыну хуитщ.

● Фи лъэIукIэ

Мэлыжьыхьым и нэмэз щIыгъуэхэр

Махуэхэр	Пщэдджыжьыр	Дыгъэр къыщыщIэкIыр	Шэджагъуэр	Ичындыр	Ахъшэмыр	Жасыр
1, бэрэжьей	04.17	05.47	12.20	15.53	18.31	20.11
2, махуэку	04.16	05.46	12.20	15.54	18.32	20.12
3, мэрем	04.14	05.44	12.19	15.55	18.33	20.13
4, щэбэт	04.12	05.42	12.19	15.55	18.34	20.14
5, тхьэмахуэ	04.10	05.40	12.19	15.56	18.36	20.16
6, блыщхьэ	04.08	05.38	12.19	15.56	18.37	20.17
7, гъубж	04.07	05.37	12.18	15.57	18.38	20.18
8, бэрэжьей	04.05	05.35	12.18	15.57	18.39	20.19
9, махуэку	04.03	05.33	12.18	15.58	18.40	20.20
10, мэрем	04.02	05.32	12.17	15.58	18.42	20.22
11, щэбэт	04.00	05.30	12.17	15.59	18.43	20.23
12, тхьэмахуэ	03.58	05.28	12.17	15.59	18.44	20.24
13, блыщхьэ	03.56	05.26	12.17	1600	18.45	20.25
14, гъубж	03.55	05.25	12.16	16.00	18.46	20.26
15, бэрэжьей	03.53	05.23	12.16	16.00	18.47	20.27
16, махуэку	03.51	05.21	12.16	16.01	18.49	20.29
17, мэрем	03.50	05.20	12.16	16.01	18.50	20.30
18, щэбэт	03.48	05.18	12.15	16.02	18.51	20.31
19, тхьэмахуэ	03.46	05.16	12.15	16.02	18.52	20.32
20, блыщхьэ	03.45	05.15	12.15	16.03	18.53	20.33
21, гъубж	03.43	05.13	12.15	16.03	18.55	20.35
22, бэрэжьей	03.42	05.12	12.15	16.03	18.56	20.36
23, махуэку	03.40	05.10	12.14	16.04	18.57	20.37
24, мэрем	03.39	05.09	12.14	16.04	18.58	20.38
25, щэбэт	03.37	05.07	12.14	16.05	18.59	20.39
26, тхьэмахуэ	03.36	05.06	12.14	16.05	19.00	20.40
27, блыщхьэ	03.34	05.04	12.14	16.05	19.02	20.42
28, гъубж	03.33	05.03	12.14	16.06	19.03	20.43
29, бэрэжьей	03.31	05.01	12.13	16.06	19.04	20.44
30, махуэку	03.30	05.00	12.13	16.07	19.05	20.45

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Мусльымэнхэм я Іуэхущ1апIэм къыдитащ.

● Мэжджыт щIэрыIуэхэр

Биби-Хъан иригъэщIат

Самарканд дэт Биби-Хъан мэжджытыр нэхъ жьы дыдэхэм ящыщ зыщ. Ар 1399 - 1404 гъэхэм яухуащ. Абы и теплъэ уардэм и дахагъыр къыпхуэмыIуэтэнным хуэдэщ. Нэхъ лъэщ дыдэу ябж архитектор, сурэтыщI куэд илъэситхукIэ елэжьащ абы и ухуэным.

● Хьэдис лъапIэхэр

Дунейм хьэщIэм хуэдэу фытет

●Уи псэм пэгъунэгъу цIыхур уи гум зэрыдыхьэр кьебгъэщIэным епIэщIэкI.

●Мы дунейм хьэщIэм хуэдэу е фыгъуащэу фытехьам хуэдэу фытет. Фи псэр пыту жащ хъуамэ, фымыгугъэ фыпсэууэ нэху фыкъьекIыну. Фыпсэуэу нэху щамэ, фымыгугъэ фи псэр пыту жащ хъуну.

●Мусльымэныр - езым хуэдэ мусльымэным лей езымыхращ, и бзэкIи и Іэкли.

●Алыхьыр си фIэщ хъу цIыхухэм я зэхущытыкIэр хуэдэн хуейщ зы лъэныкъэм адрей лъэныкъэр щIагъэкъуэрэ дращIей унэм.

●Фэ фщыщ зыри зэи Тхьэм фелъэIу хъунукъым нэхъ псынщIэу фи псэр хихыну.

Дунейм ехыжащ

ГъатхэпэмрэИ 14-м и ныбжьыр илъэс 54-рэ ирикъунут 2014 гъэм жэпуэгъуэм и 18-м дунейм ехыжа Алыхьым и апрэзыщIыныгъэм телэжьа, дохутыр Іэзэ Хьэмырзэ Мэхьил и къуэ Атмир.

АБы и псэр щыхэкIа махуэм дунейм и щытыкIэм зэуэ зихуэжат. Пщэдджыжьым уэшх къешхри, иужькIэ жьыбгъэшхуэ къыкъуэуат, зы тэлай дэкIри, уэс пIащэ къехащ, иужькIэ дыгъэ кьепсыжащ. Къуажэм тэрэ нэхъыжьхэфIхэм ящIэжьыркъым апхуэдэу зэуэ дунейм и щытыкIэм зихуэжакъуэ. Атмир дунеягъэ цIыхуу зэрыщымытам и нэщэнэу къыщIэкIынщ а махуэм апхуэдэ щытыкIэ зэриIар.

Си дэлъхур зэпIэзэрыту, псэ хьэлэлу, и гур псоми яхуэзIухауэ зэрыщытам папщIэ фIыуэ къэзыIэтыну. Ар зэрыстудентыр ящIэми, зи Іэщ1агъэм куэд щIауэ ирилажьэ дохутыным хуэдэу зыкъыхуагъаззэрт сымаджхэсэм, сыту жыпIэмэ, Алыхьыр и гум илъти, псэм хущхъуэ хуэхъуфырт. Ар психолог Іэзэт. ЦIыхум и узыфэр ящхьэщих къудейкIэ абы и гур зэгъэтэкIыи, атIэ къалэн зыщищIыжат дэтхэнэ зыми я псэр игъэтынынну. Я гукъеуэр ящигъэпсынщIэну Атмир къехъулIэрт. Ар зэIэзэ сымаджхэсэм дэрэжэгуэ яритырт, я лъэр щIигъэкIырт. Атмир и Іэщ1агъэм щIрилэжьар зэрилэщIагъэрэтэкъым, атIэ цIыхум сэбэп яхуэмыхъуу зэрымыпсоуфынурат. Мис а и гу къабзагъымкIэ, и щытыкIэ дахэмкIэ кьиплэжьащ абы цIыхубэм я лъагъуныгъэр. А цIыху щыпкъэр нобэ кьытхэмытыжми, и цIэр фIыкIэ къэIу зэпытщ.

Апхуэдэ гъэсэныгъэм и къежьапIэр унагъуэрауэ къызолъытэ. Атмир и адэанэр цIыху губзыгъэу, тэмакъкIыхьу, щапхъэу къуэжэм дэсащ. Икли щIалэм и адэанэм яхуищIа пщIэр кьыпхуэмыIуэтэнным хуэдизщ. Зэрысабийрэ Атмир кьыгурыIуэрт цIыхум зыщIэгъэкъуэн зэрыхуейр, аращ ар Алыхьым и арэзыщIыныгъэм щытелэжьари, дохутыр Іэщ1агъэр къыарэзыщIыныгъэм телажьэу, Мухьэммэд бегъымбарыр хуэарэзыуэ дунейм ехыжаращи, апхуэдэхэм гуэныхь яIэкъым».

ЩIэиныр хеубыдэ цIыхум бгъэдэлъ мылъкур (ар куэдми-мащIэми емылытауэ); бгъэдэмылъыр, ауэ къыIэрыхьэжьын хуейр, псалъэм и къэтыркIэ, щIыхуэу кьратыжынур, кьрамыхьэлIэжауэ къыщIэна гъавэр, и Іэщым къыщIэхъуэ щIэжьейхэр, н.къ.

Езы цIыхум и мылъкущ щIэиныр къызыхэкIын хуейр. Ар зыгъэхьэзырыр акъылкIэ уэзыншэу, щхьэхуиту щытыпхъэщ. Быламымрэ лIамрэ щIэин яльыскъым. ЩIэиным тетуха унафэр тхьылъмпIэм тету кьэгъэнэныр нэхъыбщIу, ауэ псалъэкIэ мылъкур ягъэшами хъунущ. Ар зыгуэшымрэ зылъысымрэ зэгурыIуэныгъэ зращыпIэн хуейщ. ЗэгурыIуэныгъэр езы тIум псэуху зэрахъуэкIыжыну хуитщ.

● Пщэдджыжьыр

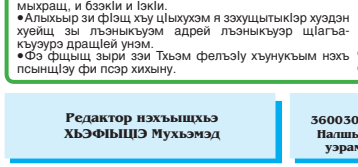

Самарканд дэт Биби-Хъан мэжджытыр нэхъ жьы дыдэхэм ящыщ зыщ. Ар 1399 - 1404 гъэхэм яухуащ. Абы и теплъэ уардэм и дахагъыр къыпхуэмыIуэтэнным хуэдэ